

บทที่ 2

แนวคิดและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่องการปฏิบัติการข่าวสาร ข่าวลือและแบบแผนการเกิดฝูงชนวุ่นวายจากเหตุการณ์เรื่องโจรนินจาปี 2546 และการจับนาวิกโยธินปี 2548 ในภาคใต้ ในการก่อเหตุความรุนแรงในปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในเชิงมานุษยวิทยายังไม่เคยมีผู้ทำการศึกษาวิจัยวิจัยมาก่อน แต่จากการลงไปเก็บข้อมูลเบื้องต้นในพื้นที่ขณะที่เกิดสถานการณ์จริง และจากการสังเกตพฤติกรรมของกลุ่มผู้เข้าร่วมชุมนุมทั้งในและนอกหมู่บ้านที่เกิดเหตุ และเมื่อประมวลกับสภาพแวดล้อมในขณะนั้นพบว่า กรอบแนวคิดดังต่อไปนี้ น่าจะใช้อธิบายสาเหตุของปัญหาดังกล่าวได้

2.1 แนวความคิดเกี่ยวกับข่าวลือ

พัชนี เที่ยจรรยาและคณะ (2541:97-98) ให้ความหมายข่าวลือว่า คือ การรายงานเรื่องราวที่แพร่กระจายไปอย่างกว้างขวางโดยไม่รู้แหล่งที่มา

ข่าวลือเป็นการสื่อสารสู่ผู้ที่เป็นองค์ประกอบของกิจกรรมทางปัญญาและกิจกรรมการสื่อสาร เกิดจากการรับเอาสถานการณ์ที่น่าเคลือบแคลงสงสัยมาสร้างเป็นเรื่องที่ตีความให้มีความหมายได้

ข่าวลือเป็นความพยายามร่วมกันที่จะค้นหาความหมาย หรือความจริง โดยช่องทางการสื่อสารทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ข่าวลือจะพัฒนาในสื่อที่ไม่เป็นทางการ(การสื่อสารระหว่างบุคคล) ข่าวลือจะผ่านไปโน่นที่นี่ หากจุดพำนักแน่นอนไม่ได้

ข่าวลือคือ สิ่งที่มาแทนข่าว ในความเป็นจริงเมื่อข่าวไม่ได้รับการพัฒนาในช่องทางการสื่อสารที่เป็นสถาบัน ความต้องการข่าวไม่ได้รับการตอบสนองอย่างเพียงพอ เกิดข้อขัดข้องระหว่างความต้องการข่าวสารที่นำไปสู่สาระของสิ่งแวดล้อมที่กำลังเปลี่ยนแปลงกับข่าวสารที่ได้รับจากช่องทางการสื่อสารที่เป็นทางการนี้คือที่มาของข่าวลือซึ่งอาจหมายถึงภาวะวิกฤติของสังคม

สุภางค์ จันทวนิช (2547: 123) ให้ความหมายข่าวลือว่า คือ เรื่องราวหรือข่าวคราวที่ไม่มีที่ยืนยัน ถ้ายทอดกันโดยการโจษจัน ไม่มีแหล่งที่มาแน่นอน สืบหาความจริงไม่ได้ ข่าวลือมักเกิดขึ้นในสถานการณ์ที่คนรู้สึกกังวลใจหรือถูกกดดัน มีความอยากรู้อะไรต่างๆ แต่ไม่มีการติดต่อสื่อสารที่เชื่อถือได้ ข่าวลือมักเริ่มต้นจากรายงานที่ไม่แน่นอนและบิดเบือน แล้วจะกระจาย

ออกไปอย่างรวดเร็วโดยบิดเบือนไม่ตรงกับความเป็นจริงมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ตามลักษณะของบุคคลผู้แพร่ข่าวและการตีความของผู้รับรู้ ข่าวลือกระจายอย่างรวดเร็วก็เพราะอยู่ภายใต้อิทธิพลของอารมณ์ ในสถานการณ์อารมณ์เคร่งเครียด ความสามารถของบุคคลในการสังเกตหรือตัดสินใจถูกตัดของสิ่งต่างๆจะลดน้อยลง

เรื่องของข่าวลือไม่เกี่ยวกับความจริงหรือการหลอกลวง การที่มีผู้นำข่าวลือมาเล่าและมีผู้เชื่อตามนั้นไม่ใช่เพราะเป็นความจริง มีการพิสูจน์ว่าจริง หรือเพราะจะใจจะหลอกลวงผู้ฟัง แต่เป็นเพราะข่าวลือสนองความสนใจใคร่รู้ของผู้เล่าและผู้ฟัง เมื่อเกิดวิกฤติการณ์หรือภาวะคับขันขึ้นในสังคม ระบบข่าวสารที่มีอยู่เดิมในสังคมจะถูกทำลายหรือล่าช้า ข่าวลือจะเข้ามาแทนที่ทันที เช่นในภาวะสงคราม เครื่องช่วย วิทยุ โทรเลข โทรศัพท์ ถูกตัดขาด หนังสือพิมพ์ก็ออกล่าช้า มักจะเกิดข่าวลือต่างๆ เช่น ลือว่าเกิดข้าวยากหมากแพง ลือว่าแพ้สงคราม ลือว่าผู้นำทางการทหารถูกจับกุมหรือทำร้าย ในยามที่เกิดความตึงเครียดทางการเมืองก็มักจะมีข่าวลือว่าจะเกิดการปฏิวัติอยู่เสมอ

ศิริพันธ์ ถาวรทวิงษ์ (2529:42-43) กล่าวว่าข่าวลือเป็นรูปแบบของพฤติกรรมมวลชนประเภทหนึ่ง ข่าวลือ (Rumor) เป็นการกระจายข่าวซึ่งไม่มีหลักฐานยืนยัน หรือมีการพิสูจน์หาข้อเท็จจริง ข่าวลือจะเกิดขึ้นในสังคมแบบใดก็ได้ แต่เกิดขึ้นง่ายและเกิดขึ้นบ่อยๆ ในสังคมแบบมวลชน หรือในสถานการณ์ที่คนอยากรู้อะไรต่างๆแต่ไม่มีสื่อการติดต่อที่เชื่อถือได้ ข่าวลือจะเกิดขึ้นและแพร่กระจายไปอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะในเหตุการณ์ประท้วงหรือจลาจล ข่าวลือจะมีบทบาทสำคัญมาก โดยข่าวลือที่ตรงกับความต้องการอยากรู้อะไรของประชาชนจะกระจายไปอย่างรวดเร็วและบิดเบือนไปจากความเป็นจริง

โยธิน คันสนยุทธ์และคณะ (2529:30) ให้ความหมายของข่าวลือว่า คือ ข่าวที่ถูกทำขึ้นเป็นข่าวสารที่ไม่มีการอ้างอิงแหล่งที่มาในสถานการณ์ที่น่าสงสัยขาดความรู้ที่ชัดเจน ข่าวลือจะเกิดขึ้นจุดประสงค์ของการให้ข่าวลือก็เพื่อที่จะสร้างให้มวลชนเกิดความสับสนในระบบการรับรู้การเข้าใจเพื่อจะได้จัดระเบียบทางการรับรู้การเข้าใจเปลี่ยนทัศนคติคิดเสียใหม่

คูลีย์ (Cooley) เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างการซุบซิบกับข่าวลือว่าข่าวลือเป็นเรื่องเกี่ยวกับเหตุการณ์ ส่วนการซุบซิบเป็นเรื่องเกี่ยวกับบุคคล ส่วนโรมัส และซานานิสกี (Thomas and Znaniecki) มีความเห็นคล้ายคูลีย์ แต่ต่างกันในระดับการย้ำความสำคัญ กล่าวคือ เขาเห็นว่า ข่าวลือเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์สำคัญๆ ส่วนการซุบซิบเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับส่วนบุคคลที่ไม่เป็นเรื่องเกี่ยวกับบุคคล

บุญลือ วันทายนต์ (2544: 217) ให้ความหมาย"ข่าวลือ"ว่าเป็นการสื่อสารประเภทหนึ่ง ซึ่ง

ส่วนใหญ่มักออกจากปากคนคนหนึ่งไปยังอีกคนหนึ่ง แพร่กระจายออกไปทั่วทั้งกลุ่ม จนบางครั้งสามารถแพร่ไปทั่วทั้งสังคม โดยไม่มีการตรวจตรา (check out) ให้ถูกต้องถ่วงถี่ ขณะที่ Metta Spancer เชื่อว่า ข่าวลือสามารถเกิดขึ้นได้ในบางสังคม แต่ส่วนใหญ่แล้วข่าวลือจะเป็นเสมือนเกิดขึ้นในสถานการณ์ที่เน้นด้านสังคมมากที่สุด โดยในสมัยสงครามจะมีข่าวลือเกิดขึ้นเสมอเพื่อสร้างความลังเลและสับสนขึ้นในสังคม เช่นเดียวกับ Bernard Phillips ที่สรุปว่า ข่าวลือเป็นการสื่อสารที่ไม่ปรากฏต้นตอ และมีการติดต่อกับโครงสร้างของแหล่งข่าวที่ไม่ใช่ทางการ นอกจากนี้ข่าวลือยังเป็นข่าวสารที่ไม่อาจใช้อ้างอิงหรือยืนยันข้อเท็จจริงได้

การเกิดข่าวลือ ข่าวลือส่วนใหญ่แล้วมักจะเกิดขึ้นเนื่องจากผลที่เป็นปัจจัย 2 ประการ คือ ประการแรก ปริมาณความสนใจ คือ ประชาชนมีความสนใจในเนื้อหาของเรื่องนั้นๆ มากน้อยเพียงใด

ประการที่สอง ปริมาณความคลุมเครือในสถานการณ์โดยที่ความคลุมเครือนั้น อาจบ่งบอกถึงความยุ่งยากด้านการตรวจตราเรื่องความแน่นอนของเรื่องราวหรือข่าว เนื่องจากความไม่สมบูรณ์ของข่าวสาร

นอกจากนี้ข่าวลือยังถือเป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติของสังคมที่อาจเกิดขึ้นตามสถานการณ์ที่พฤติกรรมรวมหมู่ก่อเป็นรูปเป็นร่างขึ้น โดยถือว่าข่าวลือนั้นเป็นรายงานที่สามารถแพร่กระจายออกไปได้อย่างรวดเร็วจนไม่อาจพิสูจน์ตามความจริงที่ยอมรับกันได้ ข่าวลือนั้นอาจกระจายออกไปทางสื่อสารมวลชนหรือทางปาก ดังเราจะเห็นได้จากคำสนทนาชั่วคราวชั่วครั้งชั่วคราวของเราเองส่วนมากจะประกอบด้วยการแพร่ข่าวลือ เมื่อเป็นเช่นนี้ข่าวลือจึงเป็นข่าวที่เชื่อถือไม่ค่อยจะได้ และจะใช้เป็นหลักฐานยืนยันใดๆ ไม่ได้อีกด้วย ดังนั้นข่าวลือจึงเป็นตัวการที่สามารถทำลายชื่อเสียง ทำให้ไร้ศักดิ์ และเป็นตัวบ่อนทำลายขวัญและกำลังใจ การจับโน้มนผสมนี้เกี่ยวกับข่าวลือจึงเป็นอูบายด้านการโฆษณาชวนเชื่อด้านหนึ่ง

2.2 กระบวนการแพร่ข่าวลือ

David Popenoe.(1977 :409 อ้างในบุญลือ วันทายนต์ 2544:47) กล่าวว่า เนื่องจากข่าวลือเป็นเรื่องของการให้ข่าวสารที่ไม่เป็นจริงและเป็นรายงานที่ไม่ได้มีการสอบสวนหาข้อเท็จจริง ซึ่งมีการติดต่ออันไม่เป็นทางการจากบุคคลไปยังบุคคล ข่าวลือจึงมีอิทธิพลมากจะเห็นได้จากกรณีตัวอย่างที่ Gordon Allport and Lee Postman ได้บันทึกไว้ว่า"การปฏิวัติจะเกิดไม่ได้ หากปราศจากข่าวลือ"ข่าวลืออาจเกิดขึ้นได้เสมอ เพราะการขาดแคลนข่าวสารที่ประชาชนต้องการจะรู้

ว่าจะอะไรจะเกิดขึ้น และข่าวลือก็สามารถบรรจวัตถุประสงค์บางอย่างลงไปได้ ภายใต้เงื่อนไขต่างๆ ของฝูงชน จึงเป็นการยากที่จะตรวจตราแหล่งที่มาและความเที่ยงตรงของข่าวสาร ตลอดจนประเมินค่าของมันได้

ดังนั้นข่าวลือจึงปรากฏออกมาเสมือนว่าถ้าจะเป็นความจริง แต่ข่าวลือก็ยังเด่นกว่าการขาดแคลนข่าวสาร ข่าวลือที่แพร่กระจายอย่างรวดเร็วนั้นขึ้นอยู่กับวิธีการและแนวทางการแพร่ข่าวลือที่มีประสิทธิภาพของการสื่อสารมวลชน

2.2.1 วิธีการแพร่ข่าวลือ

แต่อย่างไรก็ดี จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่า ข่าวลือยังไม่มีมาตรการใดๆ ที่จะควบคุมให้อยู่ภายใต้ความถูกต้องได้ ดังจะเห็นได้จากวิธีการแพร่ข่าวลือ วิธีการแพร่ข่าวลือ สามารถทำได้ 2 ทางด้วยกัน

แนวทางแรก เป็นการแพร่ข่าวลือทางปาก อันเป็นการเปล่งออกมาจากปากของผู้ปล่อยข่าวลือไปสู่บุคคลอื่น

แนวทางที่สอง โดยอาศัยสื่อสารมวลชน วิธีการเช่นนี้จะเห็นได้จากป้ายประกาศต่างๆ สิ่งตีพิมพ์ที่เป็นเอกสารบ้าง หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ เป็นต้น

ข่าวลือเป็นข่าวสารที่ปราศจากความจริงหรือรายงานที่ไม่จริง หรือรายงานที่ไม่อาจยืนยันได้ เป็นการแพร่กระจายข่าวสารทั้งทางตรงและทางอ้อม คือทางปาก และการสื่อสารมวลชนโดยไม่คำนึงความเสียหายที่จะเกิดขึ้นแก่ฝ่ายตรงข้าม แต่พยายามก่อให้เกิดผลประโยชน์แก่ฝ่ายตนให้มากที่สุด เพราะฉะนั้นข่าวลือจึงถือเป็นยุทธวิธีประการหนึ่งในการพิชิตฝ่ายตรงข้าม โดยการใชข่าวลือเป็นเครื่องมือทำลายฝ่ายตรงข้าม เพื่อให้เกิดความเสียหายและสร้างผลดีอันเป็นประโยชน์ให้แก่ฝ่ายของตนเองอีกด้วย

ช่องทางของข่าวลือ ไม่เคยเป็นที่เปิดเผยต่อสาธารณชน หรือเปิดเผยอย่างเป็นทางการ โดยที่ข่าวลือส่งผ่านช่องทางการสื่อสารที่ไม่เป็นทางการ อาจจะกล่าวได้ว่า ข่าวลือคือผลของข่าวสารจากช่องทางการสื่อสารที่เป็นทางการที่ไม่กระจ่างแจ้งเพียงพอ

ข่าวลือ คือ สิ่งที่มาแทนที่ข่าว ในความจริงเมื่อข่าวไม่ได้รับการพัฒนาในช่องทางการสื่อสารที่เป็นสถาบัน ความต้องการข่าวไม่ได้รับการตอบสนองอย่างเพียงพอ เกิดข้อขัดข้องระหว่างความต้องการข่าวสารที่นำไปสู่สาระของสิ่งแวดล้อมที่กำลังเปลี่ยนแปลงกับข่าวสารที่ได้รับจากช่องทางการสื่อสารที่เป็นทางการ นี่คือนี่มาของข่าวลือ ซึ่งอาจจะหมายถึงภาวะวิกฤติของสังคม

นอกจากนี้ยังมีผู้ให้คำนิยามข่าวลือเพิ่มเติม คือ
 ข่าวลือ เป็นรูปแบบหนึ่งของข่าวที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ของความตึง
 เครียดที่ช่องทางการสื่อสารปกติไม่สามารถสนองตอบได้อย่างเพียงพอ vansina (อ้างถึงใน
 Shibutani 1966:57)

ข่าวลือ เป็นเรื่องความเข้าใจกิจกรรมทางการสื่อสาร เกิดขึ้นเมื่อมนุษย์
 รวบรวมสถานการณ์ที่กำกวมโดยพยายามที่จะหาความหมาย และเสนอออกมาในเรื่องที่เป็น
 ทางการค่อนข้างต่ำ (Shibutani: 164)

จากนิยามที่แตกต่างกัน พอจะมีความสอดคล้องใน 4 เรื่อง คือ

- 1) ข่าวลือเป็นกิจกรรมหนึ่งของการสื่อสาร
- 2) เกี่ยวข้องกับคนจำนวนมาก
- 3) อยู่ภายใต้สถานการณ์ที่ไม่ปกติ
- 4) เป็นการเสนอผ่านช่องทางการสื่อสารที่ไม่เป็นทางการ

จึงกล่าวได้ว่าการแพร่กระจายของข่าวลือจะเกิดขึ้นในสถานการณ์ที่กำกวม ข่าว
 ลือมักปรากฏออกมาในรูปของการพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการ และข่าวลือในท้ายที่สุดมีความ
 แตกต่างไปจากการเสนอข่าวโดยทั่วไป คือ

- 1) ข่าวลือมีลักษณะเป็นบันเทิงคดี (Fiction)
- 2) ข่าวลือเกิดจากการเขียน และการเรียบเรียงตามทัศนะของผู้ที่อยู่
 หรือไม่อยู่ในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทำให้ข่าวที่เรียบเรียงอาจจะเกิดความบิดเบี่ยงไปจากความเป็นจริง
- 3) สถานการณ์ที่เป็นเหตุของความเสียหาย (Disaster) ทั้งที่เกิดจาก
 ธรรมชาติและเกิดจากผลงานของมนุษย์ที่มีความขัดแย้งกัน เช่น สงคราม เป็นต้น สถานการณ์
 เช่นนี้ประชาชนจะรู้สึกที่ไม่ปลอดภัย พวกเขาจึงหิวบวชทุกอย่างที่มาช่วยคลายความวิตกกังวล
 ลงไป

4) การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อม (Environmental Changes) โดยไม่
 จำเป็นว่าจะต้องเปลี่ยนแปลงไปในทางเสียหายเสมอไป เหตุการณ์ไม่ปกติ หรือไม่คุ้นเคย
 เหตุการณ์นี้จะเร่งความอยากรู้อยากเห็นของคน จนทำให้เกิดการพูดคุยกันอย่างออกรส

จากการศึกษาเกี่ยวกับข่าวลือมีความสำคัญไม่เฉพาะในตัวของมันเอง แต่ยังสามารถ
 แสดงถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ข่าวลือมักจะมีความผิดพลาดเมื่อมีการถ่ายทอดกันไป
 หลายทอด และสิ่งนี้เองมักคิดกันว่าเป็นลักษณะสำคัญของข่าวลือ หรือจะหมายความว่าข่าวลือ
 คือ เรื่องราวที่ผ่านจากบุคคลหนึ่งไปยังอีกบุคคลหนึ่ง โดยมีข้อสมมติฐานว่าผู้พูดคนแรกใน

ขบวนการเป็นผู้รู้เห็นด้วยตัวเอง ชาวของเขาจึงมีความถูกต้อง และเมื่อมีการส่งข้อมูลต่างๆออกไป ก็เริ่มมีความบิดเบือน เนื้อหาเริ่มเบี่ยงเบน บางคนอาจหลงลืมประเด็น และบางคนอาจเพิ่มเติม ความเห็นของตนเองลงไป

ข่าวลือไม่สามารถระบุได้ในรูปของกลุ่มคำพูดใดที่แน่นอน สิ่งที่ถูกระบุว่าเป็นข่าวลือนั้น โดยปกติเป็นการสรุปความหมายกว้างๆข่าวสารบางชิ้นอาจถือได้ว่าเป็นการยืนยัน หรืออาจเป็นส่วนหนึ่งของคำถาม โดยเป็นการบอกกล่าวตรงๆ หรือบอกเป็นนัยๆ แต่บางสิ่งถูกละไว้ ไม่จำเป็นต้องพูดทั้งหมด การแปรเปลี่ยนเนื้อหาของข่าวลือ ปกติเราเรียกว่า"การบิดเบือน"

2.2.2 ลักษณะและแบบแผนของข่าวลือ

โดยธรรมชาติของข่าวลือมักปรากฏออกมาในยามที่สถานการณ์คลุมเครือ ดิ่ง เครียด หรือมีปัญหาอาจเป็นเพราะในสถานการณ์เช่นนี้ ทำให้คนมีช่องทางวิพากษ์วิจารณ์กัน อย่างกว้างขวาง และมีพฤติกรรมที่ออกมาในรูปที่ไม่กระจ่างชัด คือ

- 1) มักจะลือเรื่องราวต่างๆของบุคคลที่มีชื่อเสียง
- 2) เกิดจากความกลัวที่ซ่อนเร้นอยู่ หรือความทุกข์ร้อน ตลอดจนความ

สงสัยที่มีอยู่

3) ชอบพูดคลุมเครือ อาจเป็นสถานการณ์ที่ดิ่งเครียด หรือมีปัญหา ไม่เฉพาะเจาะจง อย่างใช้คำว่า"ใครๆก็รู้กันทั้งนั้นว่า..." "คนทั่วไปมีความเห็นว่า ...""เขาว่ากันว่า..." โดยเฉพาะเมื่อพูดถึงข่าวลือ แต่เมื่อใดที่มีการถามว่า "ใครพูด ใครว่า หรือใครที่มีความเห็นแบบ นั้น"ก็กลับกลายเป็นว่าความจริงแล้วได้ข้อมูลมาจากคนเพียงคนเดียวเท่านั้น แต่เอามาพูดกัน นัยว่าได้มาจากความเห็นของคนส่วนใหญ่ในสังคม

4) มักเป็นเรื่องราวทางร้ายๆหรือกระตุ้นให้เกิดความแตกแยก มักจะวิพากษ์วิจารณ์หรือแสดงออกถึงความรู้สึกไม่พอใจต่อคนรอบข้างหรือสถานการณ์รอบด้าน เมื่อใดก็ตามที่มีการพูดจากสื่อสาร หรือถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารจะมีการเสริมเติมแต่งจนทำให้ข้อมูลนั้น กลายเป็นข่าวร้าย ทำให้สถานการณ์แย่และเลวร้ายลง

คนเรามักจะทึกทักว่าข่าวนั้นเป็นความจริง และเมื่อเห็นว่าข่าวนั้นได้รับการถ่ายทอดผ่านช่องทางการสื่อสารที่น่าเชื่อถือ

ข่าวลือ เป็นตัวแทนของข่าว อีกนัยหนึ่งเป็นข่าวที่ไม่ได้รับการถ่ายทอดออกไปตามสื่อ อาจเกิดขึ้นจากการที่คนเรารับรู้ข้อมูลข่าวสารจากสื่อที่เป็นทางการอย่างไม่จุใจ ความกระหายข่าวมีสูง ในขณะที่คนเราต้องต่อสู้กับเหตุการณ์ที่ไม่นึกไม่ฝันหรือรับมือกับความดิ่งเครียด

เมื่อคนเรากระหายข้อมูล หรือเนื้อหาข่าวที่มีอยู่ไม่เพียงพอ เขาจะรู้สึกหงุดหงิด และรู้สึกไม่ปลอดภัย อาจแลกเปลี่ยนความคิดเห็น แล้วปะติดปะต่อเนื้อหาข่าวที่มีอยู่ไม่เพียงพอ เนื้อหาเรื่องราวความคิดของตน นี่ก็คือที่มาของข่าวลือ

ซึ่งข่าวลือจะก่อตัวขึ้นมาอย่างช้าๆ ตามด้วยการออกความคิดเห็น ซึ่งเนื้อหา มักสอดคล้องกับการคาดคิดของคนเราทั่วไป และมีความเป็นไปได้มากที่คนเราจะหาทางตีความหมายเรื่องราวที่คลุมเครืออยู่โดยการคาดเดาน่าจะเป็นไปในทำนองนั้น หรือพยายามหาเรื่องใกล้เคียงมาสนับสนุน นอกจากนั้นข่าวจะได้รับการยอมรับอย่างน้อยแค่ไหนขึ้นอยู่กับความสมเหตุสมผลอีกด้วย และข่าวลือเป็นทางออกวิธีหนึ่งในการแสดงความรู้สึก มีข่าวลือหลายเรื่องที่เราไม่ทราบถึงแหล่งที่มา ไม่มีใครยื่นมือรับผิดชอบในสิ่งที่เขาพูด แต่จะบอกเพียงว่าเป็นสิ่งที่เขาได้ยินได้ฟังมาเท่านั้น

สภาวะที่เอื้ออำนวยให้เกิดข่าวลือ ได้แก่ ความรู้สึกเอนเอียงที่เกิดขึ้น และยิ่งเรื่องนั้นๆ สมเหตุสมผลอาจได้รับความเชื่อถือ แต่ถ้ามีหลายเรื่องที่สมเหตุสมผลพอๆ กัน เรื่องที่สร้างความพึงพอใจมากที่สุดก็จะได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลาย จากการศึกษาของแมคเกรเกอร์ (McGregor, 1983) ในเรื่องของความชอบส่วนบุคคลที่มีผลต่อการคาดเดาเหตุการณ์นั้น เขากล่าวว่ามีตัวแปรที่สำคัญมี 2 ประการ คือ ระดับความคลุมเครือของเหตุการณ์และนำตัวเองเข้าไปพัวพัน

ศิริพันธ์ ถาวรทวิวงศ์ (2529:43-44) กล่าวว่า เรื่องที่เป็นข่าวลือได้แก่ข่าวทุกระดับ ตั้งแต่เรื่องของเพื่อนบ้าน เรื่องอาหาร จนถึงข่าวลือระดับชาติ เช่น จะเกิดการปฏิวัติ เป็นต้น ในสถานการณ์ที่บ้านเมืองกำลังตึงเครียด ข่าวลือจะเกิดขึ้นโดยที่อาจจะไม่มีมูลความจริงหรือมีความจริงเพียงเล็กน้อย ในสถานการณ์เช่นนี้ ความสามารถของคนในการสังเกตเห็นสิ่งต่างๆ แคลงข่าวลือยิ่งแพร่ไปมากก็ยิ่งบิดเบือนไปมาก เพราะการติดต่อทางวาจาบิดเบือนได้ง่าย แม้ในบางกรณีจะไม่มีอารมณ์เข้ามาเกี่ยวข้องก็ตาม แต่การรายงานหรือการเล่าเรื่องต่างๆ มักจะตัดแปลงให้ง่ายในการฟัง เมื่อผ่านจากคนหนึ่งไปสู่อีกคนหนึ่ง ข้อเท็จจริงจะเปลี่ยนแปลงไปซึ่งขึ้นอยู่กับทัศนคติประสบการณ์ของผู้เล่าแต่ละคน

ข่าวลือสามารถทำลายชื่อเสียง ความเชื่อถือไว้วางใจ ความมั่นคงของประเทศชาติ ดังนั้นข่าวลือจึงมีอิทธิพลต่อการโฆษณาชวนเชื่ออย่างมาก เพราะทำให้เกิดการสับสนวุ่นวายในสังคม และคนส่วนใหญ่ชอบที่จะเชื่อและขยายเรื่องราวออกไป ถ้าหัวข้อเรื่องที่ลือนั้นตรงกับสิ่งที่เขาไม่ชอบ เพื่อเป็นการผ่อนคลายความตึงเครียดทางอารมณ์ ในบางครั้งข่าวลือมักมีวัตถุประสงค์ที่ไม่ใช่เป็นการถ่ายทอดข่าวคราว แต่เพื่อให้ผู้ฟังเกิดอารมณ์ตื่นเต้นเหมือนกับผู้เล่า

ข่าวเท่านั้น

ข่าวลือมีส่วนที่เป็นทั้งเหตุและผลของการแพร่ระบาดทางอารมณ์ ข่าวลือทำให้บรรยากาศตึงเครียดและวิกฤติการณ์ ข่าวลือทำให้เกิดการถ่ายทอดทางอารมณ์จากคนหนึ่งไปสู่อีกคนหนึ่ง หรือจากสถานที่หนึ่งไปอีกสถานที่หนึ่ง เป็นการสร้างบรรยากาศของความตึงเครียดและตื่นเต้นขึ้น ข่าวลืออาจทำให้เกิดความโกรธแค้นและความกลัวได้ โดยการพูดเน้นถึงเจตนาร้ายของอีกฝ่ายหนึ่ง ให้เป็นเรื่องราวใหญ่โตและมักจะยุยงให้ใช้อารมณ์โต้ตอบ ซึ่งการระบาดทางอารมณ์จะทำให้ข่าวลือกระจายวงกว้างมากขึ้นเพราะทำให้คนขาดสติที่ใช้ในการหาเหตุผล โดยเฉพาะในยามคับขันคนมักจะเชื่อข่าวลือทุกอย่างที่ได้รับฟัง และแปลความหมายให้ตรงกับความต้องการของตน เพราะในยามวิกฤติการณ์ข่าวสารมีความสำคัญที่สุด เช่น ในกรณีที่ถูกน้ำท่วม หรือข้าศึกโจมตี ที่มาของข่าวที่เป็นทางการคนมักไม่ค่อยยอมเชื่อ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาวะบ้านเมืองตึงเครียด คนจะหมดความเชื่อถือ และข่าวลือจะมีบทบาทสำคัญแทนที่ข่าวคราวของทางราชการ

ดูแซท (Dauzat, 1919) เฟชเทอร์ (Fechter, 1934), โรส (Rose, 1940) และแคปโลว์ (Caplow, 1947) กล่าวว่า ข่าวลืออาจยุติได้โดยการพิสูจน์ความจริงหรือมีการปฏิเสธข่าวลือนั้นจากช่องทางการสื่อสารที่เป็นทางการ แต่คนเรายังฟังข่าวลืออีกก็คงเนื่องด้วยสาเหตุที่ว่าข่าวจากแหล่งข่าวที่น่าเชื่อถือมากกว่านี้ไม่มีพอนั่นเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงเกิดความเครียดต่อเหตุการณ์หนึ่งๆ ความเครียดจะลดลงทันทีที่มีคำอธิบายที่พอจะเชื่อถือได้จากช่องทางการสื่อสารที่เป็นทางการ หรือแม้ว่ามีการปฏิเสธข่าวลือนั้น อย่างเป็นทางการ แล้วก็ตาม ข่าวลือก็ยังคงอยู่ได้อย่างน้อยก็ยังอยู่ในความรู้สึกนึกคิดของประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าข่าวลือนั้นดูน่าเชื่อถือกว่าคำประกาศของทางการและในหลายๆ สถานการณ์คนเราไม่มีโอกาสพิสูจน์ความจริง และข่าวลือน่าเชื่อถือในสถานการณ์ที่ไม่มีการพิสูจน์ คนเรามักจะทึกทักเอาว่าเรื่องราวเป็นเช่นนั้นเช่นนั้น เพราะเห็นว่าคนทั่วไปมีความเชื่อดังกล่าว

2.2.3 การสิ้นสุดของข่าวลือ

การสิ้นสุดของข่าวลือนั้น สามารถที่จะทำให้สงบหรือแพร่กระจายออกไปได้ ไม่ว่าจะเพียงแค่ว่าความคิด หรือการจงใจที่จะให้เกิดผลกระทบอันสามารถที่บิดเบือนหรือเปลี่ยนแปลงเรื่องราวได้ โดยมีทางเลือกอยู่ว่าบุคคลทั้งสองจะเป็นผู้ทำให้ข่าวลือสิ้นสุดลงหรือ อยู่เฉยๆ โดยไม่ถ่ายทอดต่อ ซึ่งอาจถ่ายทอดแต่เฉพาะเรื่องจริง และบางเรื่องก็จะตายลงไปเองโดยตัวของมันเอง เพราะว่าผู้คนเริ่มรู้สึกเบื่อ เกี่ยวกับเรื่องที่เกิดขึ้น และหยุดที่จะพูดและคิดเกี่ยวกับข่าวลือ ใน

บางครั้งชาวสล็อตก็จะหยุดลง หรือในบางครั้งชาวสล็อตก็ตายตั้งแต่ยังไม่เกิด (still-born) จะเห็นได้ว่า ข้อมูลชาวสล็อตที่เกิดขึ้นมา มักไม่มีแหล่งที่มาของข่าว ไม่มีความน่าเชื่อถือ

ชาวสล็อต เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในทุกแหล่ง ทุกสังคม และทุกองค์กร ซึ่งยังไม่มี มาตรการใดที่จะกำจัดให้หมดไป ไม่เฉพาะในแวดวงการเมืองเท่านั้น แต่ยังเกิดขึ้นแทบทุกวงการ ไม่ว่าจะเป็นวงการดารา แวดวงข้าราชการ การเมือง ในระดับชาวบ้านทั่วไป หรือแม้แต่ในวงการ ธุรกิจ

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับสงครามจิตวิทยา

บุญญฤทธิ์ วิสมล (2548:7) กล่าวถึงความหมายของการปฏิบัติการจิตวิทยาว่า จากคู่มือ ราชการสนาม 33-1 การปฏิบัติการจิตวิทยา ปี ค.ศ 1987 ของกองทัพบกสหรัฐอเมริกา ได้ให้คำ จำกัดความของการปฏิบัติการจิตวิทยา ว่า กิจกรรมที่ได้วางแผนไว้แล้วเกี่ยวกับการโฆษณาชวน เชื่อ และกิจกรรมทางจิตวิทยา ทั้งในยามสงบและยามสงคราม กระทำต่อฝ่ายข้าศึก ฝ่ายเดียวกัน และฝ่ายเป็นกลาง ทั้งในยามปกติและยามสงคราม เพื่อก่อให้เกิดผลเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้าน การเมืองและการทหารทั้งในระดับยุทธศาสตร์ ยุทธการ และยุทธวิธี

ขณะที่ความหมายของปฏิบัติการจิตวิทยา โดยคณะกรรมการปฏิบัติการจิตวิทยาแห่งชาติ ให้คำจำกัดความว่า การปฏิบัติการจิตวิทยาทั้งปวงในด้านการเมือง การทหาร การเศรษฐกิจและสังคม ที่กระทำต่อเป้าหมายต่างๆทั้งฝ่ายตรงข้าม ฝ่ายเป็นกลางและฝ่ายเดียวกันทั้งในยามปกติและยาม สงคราม เพื่อก่อให้เกิดผลเปลี่ยนแปลงทางด้านความคิดเห็น อารมณ์ ทศนคติและพฤติกรรมของ เป้าหมายในทางที่จะสนับสนุนผลประโยชน์ของชาติ

ความหมายของการปฏิบัติการจิตวิทยา ในหลักนิยามกิจการพลเรือนกองทัพบก พ.ศ.2525 หมายถึงการแพร่ข่าวสาร ความคิดเห็น ลัทธินิยม หรือการจูงใจต่างๆรวมทั้งมาตรการอื่นๆตาม แผนที่วางไว้จะโดยทางตรงหรือทางอ้อมก็ตาม เพื่อให้มีอิทธิพลเหนือจิตใจกลุ่มชนกลุ่มหนึ่ง ที่ ต้องการในวิถีทางที่จะช่วยสนับสนุนให้บรรลุวัตถุประสงค์ของชาติ

ความหมายของปฏิบัติการจิตวิทยา ตามหลักนิยามของสบส.พ.ศ 2518 หมายถึง กิจกรรม ทางจิตวิทยา และสงครามจิตวิทยา ตลอดจนปฏิบัติการต่างๆในทางการเมือง การทหาร การ เศรษฐกิจ อุดมการณ์ตามที่ได้วางแผนไว้แล้ว โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อก่อให้เกิดอิทธิพลต่ออารมณ์ ทำที่ ทศนคติ ความคิด ความเชื่อ และพฤติกรรมของเป้าหมาย (ฝ่ายตรงข้าม ฝ่ายเป็นกลางและ ฝ่ายเรา)ซึ่งจะเกื้อกูลให้ฝ่ายเราบรรลุวัตถุประสงค์แห่งชาติได้

สงครามจิตวิทยา (psychological warfare) (2548:21) หรือไซวอร์ (psywar) ในวิชาจิตวิทยาหมายถึงการใช้ความแสบยลต่างๆคือ การโฆษณาชวนเชื่อหลายรูปแบบ และใช้กระบวนการทางจิตวิทยาหลายวิธีในการทำสงคราม ทั้งนี้เพื่อบำรุงขวัญฝ่ายตน แต่เขย่าขวัญฝ่ายข้าศึก สำหรับสงครามจิตวิทยาลักษณะต่างๆด้วยเป้าประสงค์เบื้องต้นเพื่อให้เกิดอิทธิพลเหนือความคิด ความรู้สึกและพฤติกรรมอันไม่เป็นมิตรของกลุ่มต่อต้านต่างๆทั้งนี้เพื่อสนับสนุนให้นโยบายความมั่นคงของชาติบรรลุเป้าหมาย

สงครามจิตวิทยาเพื่อความมั่นคง เป็นสงครามจิตวิทยาที่มุ่งตรงสู่ประชาชนในพื้นที่แนวหลัง หรือในเขตยึดครองด้วยกำลังทหาร โดยมีเป้าหมายเพื่ออำนวยความสะดวกต่อการปฏิบัติการของทหารและเสริมให้เกิดความร่วมมือสูงสุดของพลเรือน

อภาภ ภมรบุตร กล่าวว่า (2521:73) หลักสำคัญในการทำสงครามจิตวิทยาจะมีเรื่องต่างๆที่เข้ามาเกี่ยวข้องดังต่อไปนี้คือ

1. เชื้อชาติและสัญชาติ
2. ภาษา เพราะในหมู่มชนใดก็ตามเมื่อพูดภาษาเดียวกันก็ถือว่าเป็นพวกเดียวกัน และจะมีความรู้สึกใกล้ชิดทางจิตใจว่าเป็นพวกเดียวกันมากกว่าชนชาติอื่นที่พูดภาษาคนละภาษา
3. ศาสนา การโฆษณาชวนเชื่อและการปฏิบัติการทางจิตวิทยาโดยใช้ศาสนาเป็นเครื่องช่วยและเป็นสิ่งจูงใจให้ผู้ที่ได้รับทราบเหตุการณ์หรือข่าวมีความสัมพันธ์สนิทสนมกันมากกว่าปกติถ้าอ้างถึงศาสนาหรือเป็นศาสนาเดียวกันก็เหมือนเป็นพวกเดียวกัน
4. ระบอบการปกครอง
5. ประวัติในอดีต ประวัติศาสตร์ของแต่ละชาติที่ใช้ในการโฆษณาชวนเชื่อมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันมาอย่างไร สามารถกระตุ้นให้ผู้คนเกิดความรู้สึกเป็นมิตรหรือเป็นศัตรูกันได้
6. ความสุภาพเรียบร้อยในการปฏิบัติทางจิตวิทยาหรือการโฆษณาชวนเชื่อไม่จำเป็นต้องใช้คำพูดโจมตีฝ่ายตรงข้าม หรือทำให้ฝ่ายตรงข้ามเกิดความหวาดกลัว แต่ในความเป็นจริงการใช้คำพูดสุภาพเรียบร้อยก็สามารถดึงคนมาเป็นพวก เสื่อมใสนับถือและเชื่อถือ
7. มนุษยธรรม การโฆษณาชวนเชื่อไม่ว่าชาติใดก็จะต้องแสดงออกซึ่งมนุษยธรรมเป็นสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการโจมตีที่กระทำต่อฝ่ายข้าศึกจะต้องโจมตีที่จุดยุทธศาสตร์โดยตรง อย่าโจมตีบ้านเรือนราษฎร สถานที่สำคัญ เช่น โบสถ์ วัด โรงพยาบาล โรงเรียน เป็นต้น
8. อานุภาพของกำลังรบและอาวุธ
9. คำคมและคำขวัญปลุกใจ

10. คำขู่ ความสะเทือนใจและความต้องการของธรรมชาติ

อย่างไรก็ตามเนื่องจากหลักการทำสงครามจิตวิทยามีการใช้กระบวนการและขั้นตอนของปฏิบัติการจิตวิทยาต่างๆประกอบด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งปฏิบัติการจิตวิทยาสับสนุนการบ่อนทำลายในทุกรูปแบบ ซึ่งการบ่อนทำลายถือเป็นการกระทำที่มุ่งลดขวัญและกำลังใจตลอดจนประสิทธิภาพของฝ่ายตรงข้ามทั้งในการทหารการเมืองเศรษฐกิจและสังคมจิตวิทยา ทั้งในรูปแบบที่รุนแรงและไม่รุนแรงก็ได้ โดยการใช้สงครามจิตวิทยาก็เพื่อก่อให้เกิดความไม่มั่นคงแก่ฝ่ายตรงข้ามและจะมีลักษณะเป็นปฏิบัติการลับ มุ่งกระทำโดยใช้พวกสายลับหรือพวกใต้ดินเข้าไปดำเนินการ ยุยงประชาชนท้องถิ่นเพื่อให้เกิดความกระด้างกระเดื่องเอาใจออกห่างจากรัฐบาล

บุญญฤทธิ์ วิสมล (2548:8) กล่าวในเรื่องการปฏิบัติการจิตวิทยาสับสนุนการปฏิบัติการพิเศษ ในรูปแบบการสนับสนุนการบ่อนทำลายว่าสามารถกระทำได้หลายลักษณะ เช่น การรณรงค์ทางปฏิบัติการจิตวิทยาเพื่อสร้างความไม่พอใจให้เกิดขึ้นในพื้นที่ที่ได้รับการกดขี่จากฝ่ายรัฐบาล (ฝ่ายข้าศึก) โดยใช้เทคนิคการแพร่ข่าว การปล่อยข่าวลือต่างๆการแจกใบปลิว เอกสารบิดเบือน การโฆษณาชวนเชื่อเพื่อยุยงให้เกิดการเคลื่อนไหว การชุมนุมประท้วง เป็นต้น

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติการข่าวสาร

อย่างไรก็ตามแม้การปฏิบัติการข่าวสารจะจัดเป็นอูบายของ ข่าวลือ การโฆษณาชวนเชื่อประเภทหนึ่ง ทั้งยังเป็นตัวบ่อนทำลายขวัญและกำลังใจถือเป็นภัยคุกคามที่สร้างผลกระทบต่อปัญหาทางด้านมั่นคง โดยจะเห็นได้ว่าบ่อยครั้งที่ข่าวลือได้ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือที่ทำให้เกิดความรุนแรงสร้างหวาดระแวงความเกลียดชังและการไม่เชื่อถือศรัทธาในการทำงานของเจ้าหน้าที่รัฐ ซึ่งตามหลักปฏิบัติการข่าวสาร (Information warfare) หรือสงครามข่าวสารนั้นถือเป็นส่วนย่อยของการปฏิบัติการด้านจิตวิทยา

พ.อ.วิลเลียม เอ็ม ดาลี (2006 :74) อธิบายทฤษฎีสงครามและการปฏิบัติการข่าวสารของคลอธวิทซ์ว่า การขับเคลื่อนของกลุ่มต่างๆรอบๆตัวเรามักเกิดจากความขัดแย้งทางการเมือง ซึ่งขึ้นอยู่กับทบพาทและสถานการณ์ของผู้มีอำนาจในช่วงเวลานั้น ความขัดแย้งทางการเมืองโดยทั่วไปจะเกี่ยวพันกับสิ่งที่เป็นนโยบายและมีระดับความรุนแรงเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ในสมัยสงครามการปฏิบัติการข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มคนที่มีอำนาจหรือแรงจูงใจในการโน้มน้าวให้ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยจะใช้ปฏิบัติการทางด้านจิตวิทยาเป็นองค์ประกอบสำคัญ การปฏิบัติการทางทหารโดยวิธีปฏิบัติการข่าวสารจะใช้ในพื้นที่ที่เกิดปัญหาความขัดแย้งรุนแรง หรือในช่วงภาวะสงคราม เป็นกระบวนการในการส่งผ่านข้อมูล สิ่งบอกเหตุที่กำหนดไปยัง

กลุ่มเป้าหมายเพื่อให้เกิดอิทธิพลต่ออารมณ์แรงจูงใจ กระบวนการคิดตามเหตุผล อันจะทำให้กลุ่มเป้าหมายเหล่านั้นมีพฤติกรรมที่จะกระทำ หรือละเว้นการกระทำ

ขณะที่เอกสารคำชี้แจงเรื่องการปฏิบัติการข่าวสารของกองทัพบก โดยฝ่ายยุทธการ ศูนย์ปฏิบัติการกองทัพบก (ฝยก.ศปก.ทบ.) (2550:3) ระบุไว้ตอนหนึ่งของเรื่องการปฏิบัติการข่าวสารว่า การปฏิบัติการข่าวสารนั้นเดิมถูกเรียกว่า สงครามข่าวสาร หรือ information warfare แต่กองทัพสหรัฐได้ยกเลิกคำว่า information warfare และใช้คำว่า information operations หรือการปฏิบัติการข่าวสารเพื่อให้ความหมายในเชิงบวกมากขึ้น ซึ่งตามคำจำกัดความนั้น การปฏิบัติการข่าวสารจะกระทำทั้งในยามสงบและยามสงคราม ส่วนการสงครามข่าวสารจะกระทำเฉพาะในยามสงคราม

การปฏิบัติการข่าวสาร (2550:3) เกิดจากแนวคิดที่ว่า "ข่าวสารเป็นองค์ประกอบหนึ่งของอำนาจกำลังรบ"ซึ่งเมื่อนำไปรวมกับอำนาจกำลังรบในด้านอื่น ก็จะสามารถทำให้ฝ่ายเราสามารถเอาชนะฝ่ายตรงข้ามได้ ณ จุดแตกหักซึ่งฝ่ายเราจะต้องสามารถสร้างหรือดำรงไว้ซึ่งความเหนือกว่าทางการข่าวสารหรือ information superiority การปฏิบัติการข่าวสารเป็นการดำเนินการเพื่อมุ่งโจมตีต่อระบบควบคุมบังคับบัญชา และสร้างอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจ ข่าวสารและระบบสารสนเทศของฝ่ายตรงข้าม ในขณะที่เดียวกับที่ทำการป้องกันการกระทำในลักษณะเดียวกันของฝ่ายตรงข้ามต่อฝ่ายเรา โดยเป็นการนำเอาพันธกิจการปฏิบัติการทางทหารหลายประการมาบูรณาการอย่างสอดคล้องเป็นระบบเข้าด้วยกันภายใต้การวางแผนของหน่วยงานหรือฝ่ายอำนวยการกลุ่มเดียว เพื่อให้สามารถสร้างอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจของฝ่ายตรงข้ามได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้การปฏิบัติการข่าวสารนั้นสามารถแบ่งออกได้เป็น การปฏิบัติการข่าวสารทั้งเชิงรับและเชิงรุก

กล่าวคือ เป็นการดำเนินการให้ข่าวกับกลุ่มเป้าหมายด้วยการให้ข้อมูลหรือข่าวสารที่มีผลต่อการตัดสินใจของกระบวนการนั้นๆ ณ เวลาและพื้นที่ที่เราต้องการ ซึ่งจากแนวโน้มของปัญหาที่เกิดขึ้นพบว่า มีความเป็นไปได้สูงว่า สิ่งดังกล่าวหากเป็นการกระทำของฝ่ายตรงข้ามจะเรียกว่า "ข่าวลือ"และถ้าเป็นการปฏิบัติการของหน่วยงานรัฐจะเรียกว่า "การปฏิบัติการด้านข่าวสาร" หรือในทางกลับกันฝ่ายตรงข้ามอาจเรียกวิธีการดังกล่าวว่า เป็นการกระทำปฏิบัติการด้านข่าวสาร ในขณะที่ชาวบ้านหรือผู้ที่รับข้อมูลซึ่งถูกปล่อยออกมาโดยหาต้นตอหรือแหล่งที่มาไม่ได้จะเรียกว่า "ข่าวลือ"

2.5 แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมรวมหมู่ (Collective Behavior)

2.5.1 ความหมายของคำว่าพฤติกรรมรวมหมู่

ตามปกติแล้วพฤติกรรมของมนุษย์ส่วนใหญ่มักจะประพฤติปฏิบัติไปตามแบบแผนของวัฒนธรรมหรือกฎเกณฑ์ หรือวิธีการที่สังคมหนึ่งๆ โดยแต่ละคนถูกกำหนดหรือคาดหวังให้มีบทบาทต่างๆ ตามที่กลุ่มและสังคมต้องการ แต่อย่างไรก็ตามก็ต้องยอมรับว่า พฤติกรรมทุกอย่างไม่จำเป็นต้องเป็นไปตามที่สังคมคาดหวังเสมอไป เพราะบางครั้งการกระทำของบุคคลจะประพฤติปฏิบัติไปในทางที่ไม่อาจจะไม่ได้คิดว่าเหมาะสมหรือไม่ แต่ได้กระทำไปอย่างฉับพลัน ไม่ได้คิดหรือวางแผนการไว้ล่วงหน้า การกระทำลักษณะนี้เรียกว่า "พฤติกรรมร่วม" หรือ "พฤติกรรมรวมหมู่" (Collective Behavior) โดยทั่วไปแล้ว พฤติกรรมร่วมไม่ได้หมายถึงพฤติกรรมกลุ่ม (Group Behavior) แต่เป็นพฤติกรรมของสังคม (Social Behavior) ที่มักจะเกิดขึ้นเองด้วยความสมัครใจ ไม่มีใครบังคับและมักจะคาดไม่ถึงว่าผลจะเป็นอย่างไร

สุภางศ์ จันทวานิช (2547: 116) อธิบายว่า พฤติกรรมรวมหมู่ คือ พฤติกรรมของคนจำนวนมากซึ่งไม่มีแบบแผนของพฤติกรรมที่แน่นอนชัดเจน และไม่มีโครงสร้างของความสัมพันธ์ทางสังคมของคนในกลุ่มนั้น พฤติกรรมรวมหมู่ได้แก่ การแพร่ระบาดของอารมณ์ ขบวนการสังคมนิยม และการโฆษณาชวนเชื่อ

อรรถวรรณ ปิลันธน์โอวาท (2546: 321) อธิบายว่า พฤติกรรมรวมหมู่ คือ พฤติกรรมของคนจำนวนมากที่ไม่มีการวางแผนล่วงหน้า เกิดขึ้นโดยไม่ได้ตั้งใจจึงไม่มีแบบแผนพฤติกรรมที่แน่นอน อาจกลายเป็นความแตกตื่น เช่น การปฏิวัติหรือข่าวลือทำให้เกิดความกลัว ในช่วงพฤษภาคม 2535 หรือที่เรียกว่าพฤษภาทมิฬ ประชาชนคิดว่าจะเกิดข้าวยากมากแพงจึงมีการกักตุนอาหารอยู่ 2-3 วัน พฤติกรรมร่วมนี้ไม่มีกฎเกณฑ์ในการเลือกสมาชิกหรือผู้นำ จำนวนสมาชิกไม่แน่นอน พฤติกรรมร่วมเป็นปรากฏการณ์ชั่วคราว หากได้รับการตอบสนองทางอารมณ์เป็นที่พอใจก็จะสลายตัวไป ที่สำคัญคือ พฤติกรรมรวมหมู่มักเป็นตัวผลักดันให้มีการเปลี่ยนแปลงปทัสสถานทัศนคติ ค่านิยมหรือโครงสร้างของสังคม ถ้าเป็นพฤติกรรมรวมหมู่ของประชาชนจะไม่มีลักษณะเร่งด่วน เช่น ล้อเลียน ลือข่าว ความคลั่งไคล้ในการปลุกวุ่นชนิดต่างๆ ถ้าพฤติกรรมร่วมเกิดในฝูงชนจะเกิดกรณีเร่งด่วน เกิดสิ่งๆ ที่เรียกว่าแพร่ระบาดของอารมณ์ เนื่องจากผู้คนมาอยู่ใกล้ชิดกันทางกายภาพ ความตื่นเต้นของคนๆ หนึ่งจะเป็นสิ่งเร้าให้คนอื่นตื่นเต้นตาม

ศิริพันธ์ ถาวรทวิวงศ์ (2529: 1) อธิบายว่า พฤติกรรมรวมหมู่ เป็นรูปแบบหนึ่งของพฤติกรรมกลุ่ม ในความหมายอย่างกว้างๆ อาจหมายถึงการศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมได้

เพราะเป็นการศึกษาถึงพฤติกรรมของกลุ่มคนที่เกิดขึ้นโดยไม่ได้ตั้งใจ ซึ่งโดยทั่วไปแล้วจะไม่มีการวางแผนหรือคาดการณ์ไว้ล่วงหน้า พฤติกรรมรวมหมู่ได้รับความสนใจมากในปัจจุบัน เพราะเป็นพฤติกรรมที่ไม่อยู่ภายใต้การควบคุมของบรรทัดฐานทางวัฒนธรรม และความสัมพันธ์ทางสังคมที่เป็นไปตามระเบียบแบบแผน ในสภาวะการณ์ของพฤติกรรมรวมหมู่ สมาชิกของกลุ่มจะได้รับการเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่ นอกจากนี้จากการติดต่อใกล้ชิดกันทางอารมณ์ หรือทางร่างกาย จะทำให้เกิดการสร้างอิทธิพลครอบงำซึ่งกันและกัน มีการต่อรองแข่งขันกันทางการเมือง ในสภาวะการณ์เช่นนี้ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของกลุ่มจะเกิดขึ้นชั่วคราวแล้วก็สลายตัวไป พฤติกรรมรวมหมู่ มีความสำคัญมาก โดยเฉพาะพฤติกรรมร่วมประเภทฝูงชน เพราะเมื่อเกิดขึ้นมาแล้ว ควบคุมได้ยาก และมีลักษณะที่รุนแรง ก้าวร้าว แข็งทำลาย บางครั้งทำให้เกิดความวุ่นวายทางสังคมอย่างมาก ซึ่งจากการเกิดพฤติกรรมรวมหมู่เหล่านี้ อาจจะนำไปสู่การสร้างบรรทัดฐานและค่านิยมใหม่ให้แก่สังคมได้

บุญลือ วันทายนต์ (2544: 3) อธิบายว่า "พฤติกรรมรวมหมู่" เป็นพฤติกรรมเฉพาะกิจการใดกิจการหนึ่งที่เกิดขึ้นทั้งที่วางแผนไว้ล่วงหน้าและไม่ได้วางแผนไว้ล่วงหน้าและอาจไม่ได้ตั้งใจคาดคิดมาก่อนเลยก็ได้ แต่ทุกคนสามารถมีความรู้สึกนึกคิดตรงกันทั้งๆที่คนเหล่านั้นมิได้มีความคุ้นเคยหรือมีความสัมพันธ์กันมาก่อนเลย ดังนั้นพฤติกรรมรวมหมู่จึงเป็นพฤติกรรมที่ยากจะกำหนดลงไปตายตัวได้ ทั้งยังไม่อาจวางกฎเกณฑ์ลงไปและไม่สามารถรู้ได้เลยว่าจะเกิดขึ้นเมื่อใด มีวัตถุประสงค์อย่างไร มีจำนวนสมาชิกที่มาชุมนุมเท่าใด และจะสลายตัวเมื่อใด หรือกล่าวได้ว่า พฤติกรรมรวมหมู่เป็นพฤติกรรมที่เกิดจากปัจจัยทางสังคมโดยตรง และตามหลักการแล้ว นักวิชาการต่างเห็นว่า พฤติกรรมรวมหมู่ถือว่าเป็นพฤติกรรมฝูงชน (Collective behavior as the crowd behavior) ประเภทหนึ่ง

- กล่าวโดยสรุป พฤติกรรมรวมหมู่ เกิดจากการมารวมกันในกระสวนต่างๆที่ปราศจากโครงสร้างโดยการเกี่ยวข้องกันของพฤติกรรมตามเวลาที่กำหนดไว้ ในลักษณะที่บุคคลทั้งหลายในกลุ่มนั้นกระทำด้วยแรงจูงใจ ความรู้สึกและทัศนคติที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เหมือนว่ากลุ่มนั้นคือคนคนเดียว โดยปัจจัยที่เป็นตัวกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมดังกล่าว อาจเกิดจากสาเหตุต่างๆกัน เช่น ข่าวลือ

..... 2.5.2. ประเภทของพฤติกรรมรวมหมู่

สุภางศ์ จันทวานิช (2547: 116) กล่าวว่า พฤติกรรมรวมหมู่จำแนกได้เป็น 3 ประเภทใหญ่ตามระดับความรุนแรงของอารมณ์ของกลุ่มคนผู้มีพฤติกรรมรวมหมู่ดังนี้

2.5.2.1 การแพร่ระบาดทางอารมณ์ (Emotional Contagion) คือ พฤติกรรมที่เกิดขึ้นโดยที่สภาพจิตใจของกลุ่มคนมีอารมณ์เป็นตัวกระตุ้นในระดับรุนแรงมีความ ตื่นเต้นสูง และระดับความรุนแรงนี้แพร่ขยายไปสู่แวดวงที่กว้างต่อไป

2.5.2.2 ขบวนการสังคม (Social Movement) ได้แก่ การรวมตัวของกลุ่ม คนที่มีความเชื่อหรืออุดมการณ์ในสิ่งหนึ่งสิ่งใด กระทำการอย่างต่อเนื่องเพื่อมุ่งเพื่อมุ่งหวังให้เกิด การเปลี่ยนแปลง ขบวนการสังคมมีลักษณะก้ำกึ่งระหว่างพฤติกรรมรวมหมู่ที่เกิดจากการแพร่ ระบาดทางอารมณ์ และพฤติกรรมรวมหมู่ที่เกิดจากความเชื่อหรือเหตุผล เพราะกลุ่มคนที่เข้าร่วม ในขบวนการจะได้รับการกระตุ้นทางอารมณ์แต่ก็มีองค์ประกอบของความเชื่อและความคิดอยู่ด้วย จึงควรจำแนกพฤติกรรมรวมหมู่ที่ต่างหาก

2.5.2.3 มติมหาชนและการโฆษณาชวนเชื่อ (Public Opinion and Propaganda) คือ พฤติกรรมที่ไม่เกิดจากความผูกพันทางอารมณ์ชั่วขณะเท่านั้น แต่กลุ่มคนมี ความเชื่อหรือผลประโยชน์ร่วมกันด้วยแล้วจึงแสดงพฤติกรรมออกมาพฤติกรรมรวมหมู่ที่เป็นการ แพร่ระบาดทางอารมณ์ พฤติกรรมประเภทนี้ประกอบด้วย ผู้ชน ผู้ชนรุ่นวาย การจลาจล ความ แดกตื่น ความเห่อตามกัน ความคลั่งไคล้และชาวลือ

2.6 แนวคิดเกี่ยวกับฝูงชน

ฝูงชน(Crowd) หมายถึง คนจำนวนหนึ่งซึ่งมารวมตัวกันในเวลาใดเวลาหนึ่ง โดยมี จุดหมาย (Goal) ของความตั้งใจร่วมกัน มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทางจิตใจและพฤติกรรม บุคคลถ้าจะประกอบกันเป็นฝูงชนแล้วจะมีความใกล้ชิดกันมากทั้งทางร่างกายและจิตใจทันที ก่อให้เกิดสิ่งที่เรียกว่าพฤติกรรมร่วม ซึ่งเป็นรูปแบบพฤติกรรมร่วมที่มีความรุนแรง ทำแล้วมีอารมณ์ ร่วมเมื่อเกิดขึ้นจะมีลักษณะเร่งด่วน มีการปฏิบัติการที่รุนแรงเนื่องจากมีความใกล้ชิดกันทาง กายภาพ มีการเร้าอารมณ์เป็นวงจร ทำให้เกิดการระบาดทางอารมณ์ ไม่มีเหตุผล ไม่เกรงกลัว กฎหมายบ้านเมือง เพราะฝูงชนไม่มีตัวตน เมื่อสลายตัวไปแล้วก็ไม่ทราบว่ามีใครกระทำความผิด แต่ละ คนเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มหากจับกุมก็ต้องจับทั้งหมด ดังนั้นผลการกระทำจึงไม่มีใครรับผิดชอบ บางครั้งบ้าคลั่ง ทำร้ายคน ทำลายทุกอย่างที่ขวางหน้า (อ้างถึงใน สิทธิสุนทร ชัยขวัญ, 2544:7)

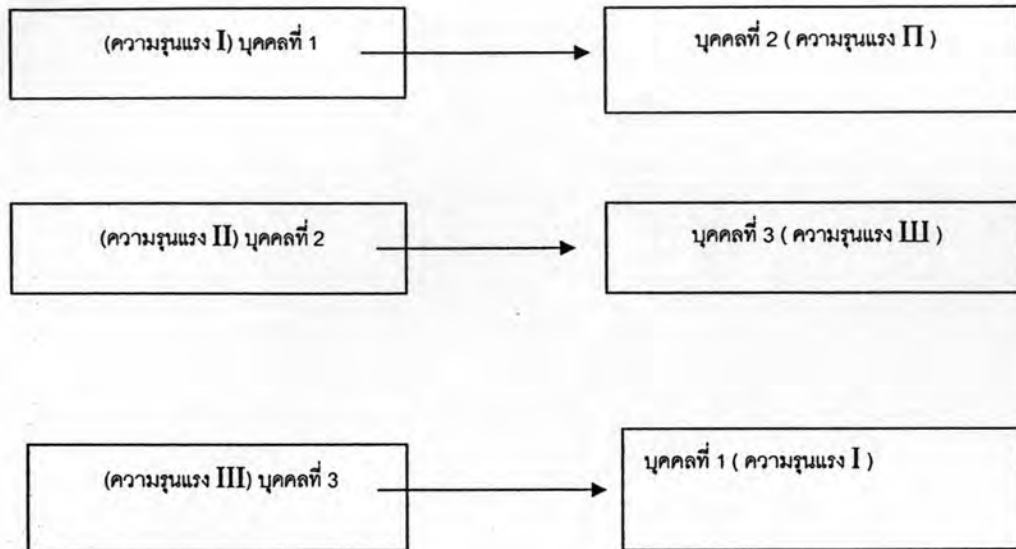
Lebon (อ้างถึงใน อิทธิชัย นันทพฤกษา, 2543: 19) นักจิตวิทยาสังคมได้ศึกษาค้นคว้า พฤติกรรมฝูงชน พบว่า "บุคคลใดก็ตามที่มาประกอบกันเข้าเป็นฝูงชนไม่ว่าจะมีแบบแผนดำเนิน ชีวิตส่วนตัว อาชีพ นิสัยใจคอ หรือสติปัญญาเป็นอย่างไร คล้ายคลึงหรือแตกต่างกันก็ตาม จะมีส่วน

ร่วมในอารมณ์ของฝูงชนนั้นๆ" นั่นคือ ฝูงชนจะมีความเป็นเอกภาพทางใจ จึงแสดงออกมาเหมือนกันถึงอารมณ์ที่รุนแรงและไร้เหตุผล และเมื่อรวมตัวเป็นฝูงชนจะเกิดพฤติกรรมร่วมโดยทันที นอกจากนั้นจะพบว่า ตัวการสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้เกิดพฤติกรรมร่วมก็คือ การระบาดทางอารมณ์ (Social contagion) หมายถึง การมีอารมณ์และความรู้สึกร่วมกัน ทำให้เกิดความร่วมมือร่วมใจในการแสดงออกของพฤติกรรม เพราะพฤติกรรมร่วมเป็นพฤติกรรมซึ่งเกิดนอกเหนือจากกฎเกณฑ์บรรทัดฐานของสังคม แต่การแพร่ระบาดทางอารมณ์จะขึ้นอยู่กับลักษณะของฝูงชนว่าเป็นฝูงชนประเภทใด ถ้าเป็นฝูงชนประเภทการรวมตัวกันยามปกติ เช่น การดูมหรสพ การทำพิธีมงคล พฤติกรรมร่วมก็คือการปรบมือ ให้ร้องยินดี สนุกสนาน เป็นต้น แต่พฤติกรรมร่วมที่เป็นการรวมตัวของฝูงชนที่มีเป้าหมายจะมีแบบแผนที่มีอิทธิพลต่อสังคมอาจสร้างความวุ่นวาย

ลักษณะสำคัญของการแพร่ระบาดทางอารมณ์ก็คือ การที่ฝูงชนได้รับ หรืออยู่ในสภาวะที่มีลักษณะดังนี้

1) ถูกชักจูงหรือแนะนำได้ง่าย (Suggestibility) คือ เมื่อคนเข้าไปอยู่ในฝูงชนที่มีสภาวะวุ่นวาย สับสน คนจะขาดความมั่นใจในสถานภาพของตนเองจึงมีแนวโน้มที่จะปฏิบัติตามคนในกลุ่มชนนั้นเพราะมีความตึงเครียดทางอารมณ์อยู่ด้วยความมีเหตุผลจึงน้อยลง ขาดความสามารถในการไตร่ตรองแก้ไขสถานการณ์ เมื่อผู้มาชนก็ปฏิบัติตามโดยทันที

2) การกระตุ้นทางอารมณ์ (Stimulation) มีอิทธิพลอย่างมากโดยเฉพาะในสภาวะที่สับสนวุ่นวาย จะทำให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทางอารมณ์ที่พร้อมจะแสดงออกถึงพฤติกรรมที่รุนแรง เพื่อเป็นการถ่ายเทหรือปลดปล่อยอารมณ์ที่ตึงเครียดนั้น การเร้าอารมณ์จะเป็นการกระทำแบบวงจรย้อนไปย้อนมาได้แก่

รูปที่ 2 แผนภาพอธิบายการแสดงออกพฤติกรรมรุนแรงแบบวงจรย้อนไปย้อนมา

จะเห็นว่า บุคคลที่ 1 ซึ่งเป็นคนคนเดียวกัน และเป็นคนเริ่มต้นเร้าอารมณ์บุคคลที่ 2 และบุคคลที่ 2 เร้าอารมณ์บุคคลที่ 3 แต่บุคคลที่ 3 ย้อนกลับมาเร้าอารมณ์ บุคคลที่ 1 อัตราความรุนแรงเพิ่มจาก I เป็น III

3) และถ้าบุคคลในที่ชุมนุมในฝูงชนมีวิถีชีวิต สถานภาพ อายุ การศึกษา อาชีพ ชนชั้นเดียวกัน หรือใกล้เคียงกัน การระบอบทางอารมณ์ก็จะมีอิทธิพลมากขึ้นและรวดเร็ว

อาจกล่าวได้ว่าการระบอบทางอารมณ์เป็นสาเหตุหลักในการชุมนุมของฝูงชนที่จะสามารถบอกแนวโน้มของความรุนแรงในการชุมนุมของฝูงชนได้ เนื่องจากการระบอบทางอารมณ์ ทำให้เกิดเอกภาพทางใจ แก่ฝูงชน จึงสามารถผลักดันให้มีพฤติกรรมที่ไร้เหตุผล ก้าวร้าว รุนแรงได้ ทำให้กลุ่มคนขาดระเบียบวินัย ขาดการตระหนักถึงผิดชอบชั่วดี และเหตุผล ซึ่งถ้าสังคมนั้นๆมีการพัฒนาด้านการสื่อสารคมนาคม (Mass Communication) แล้ว การระบอบทางอารมณ์จะยิ่งขยายผลตัวมันเองได้อย่างมีระบบและมีศักยภาพ จนยากที่จะควบคุมได้ เช่น โทรศัพท์ โทรศัพท์มือถือ วิทยุติดตามตัว โทรสาร เป็นต้น

Lebon (อ้างถึงใน บุหลันฉาย อุดมอริยทรัพย์, 2545: 150) กล่าวว่า ความสำคัญของการแพร่ระบอบทางอารมณ์ หรือ contagion นี้ถือเป็นกระบวนการที่โหมกระพือ collective mindให้ขยายวงกว้างออกไปและทำให้พลังของฝูงชนมีอำนาจเข้มแข็งมากขึ้นด้วย

Herbert Blumer (อ้างใน บุญลือ วันทายนต์ 2544: 155-161) ระบุว่าพฤติกรรมฝูงชนในสภาวะรวมหมู่จะมีลักษณะเฉพาะ 4 ประเภท คือ

1) ฝูงชนโดยบังเอิญ (Casual crowd) เป็นฝูงชนเฉพาะกิจประเภทหนึ่งที่เกิดขึ้นโดยไม่ได้ตั้งใจหรือวางแผนไว้ล่วงหน้า มักเกิดขึ้นในทันทีทันใด เป็นฝูงชนที่ต่างคนต่างมาชุมนุมหรือมารวมกันเพียงชั่วคราวหนึ่งโดยมีสิ่งเร้าร่วมกัน

2) ฝูงชนชุมนุม (Conventional crowd) เป็นฝูงชนที่ชุมนุมกันภายใต้กฎกติกาหรือแบบแผนตามประเพณีตามที่กำหนดไว้ล่วงหน้าหนีออกจากความสนใจร่วมกัน ฝูงชนประเภทนี้มีการจัดระเบียบและมีความเป็นทางการมากกว่าฝูงชนโดยบังเอิญ

3) ฝูงชนแสดงออก (Expressive crowd) เป็นฝูงชนประเภทหนึ่งที่มีการแสดงออกพฤติกรรมตามความรู้สึกที่มีอยู่ เป็นการแสดงออกที่ขึ้นอยู่กับอารมณ์เฉพาะตน ฝูงชนประเภทนี้เป็นฝูงชนที่เกิดอารมณ์โดยพฤติกรรมแสดงออก เช่น การร่ำรำ การตะโกน การร้องไห้ เป็นต้น

4) ฝูงชนลงมือกระทำ (Active/Acting crowd) เป็นฝูงชนที่มีพฤติกรรมอันมุ่งหมายจะเปลี่ยนแปลง ทำลายหรือยกย่องให้เกียรติ แก่สิ่งของ บุคคล หรือสถานการณ์ โดยการนำอย่างจริงจังของผู้นำหรือหัวหน้า

ฝูงชนประเภทนี้เป็นฝูงชนเคลื่อนที่หรือฝูงชนวุ่นวาย (mob) ตัวอย่างที่พบเห็นอยู่เสมอได้แก่ ฝูงชนผู้ก่อการจลาจล (riot) ฝูงชนผู้ก่อการปฏิวัติ (revolutionary crowd) หรือฝูงชนวุ่นวายลงประชาทัศน์ (lynching mob)

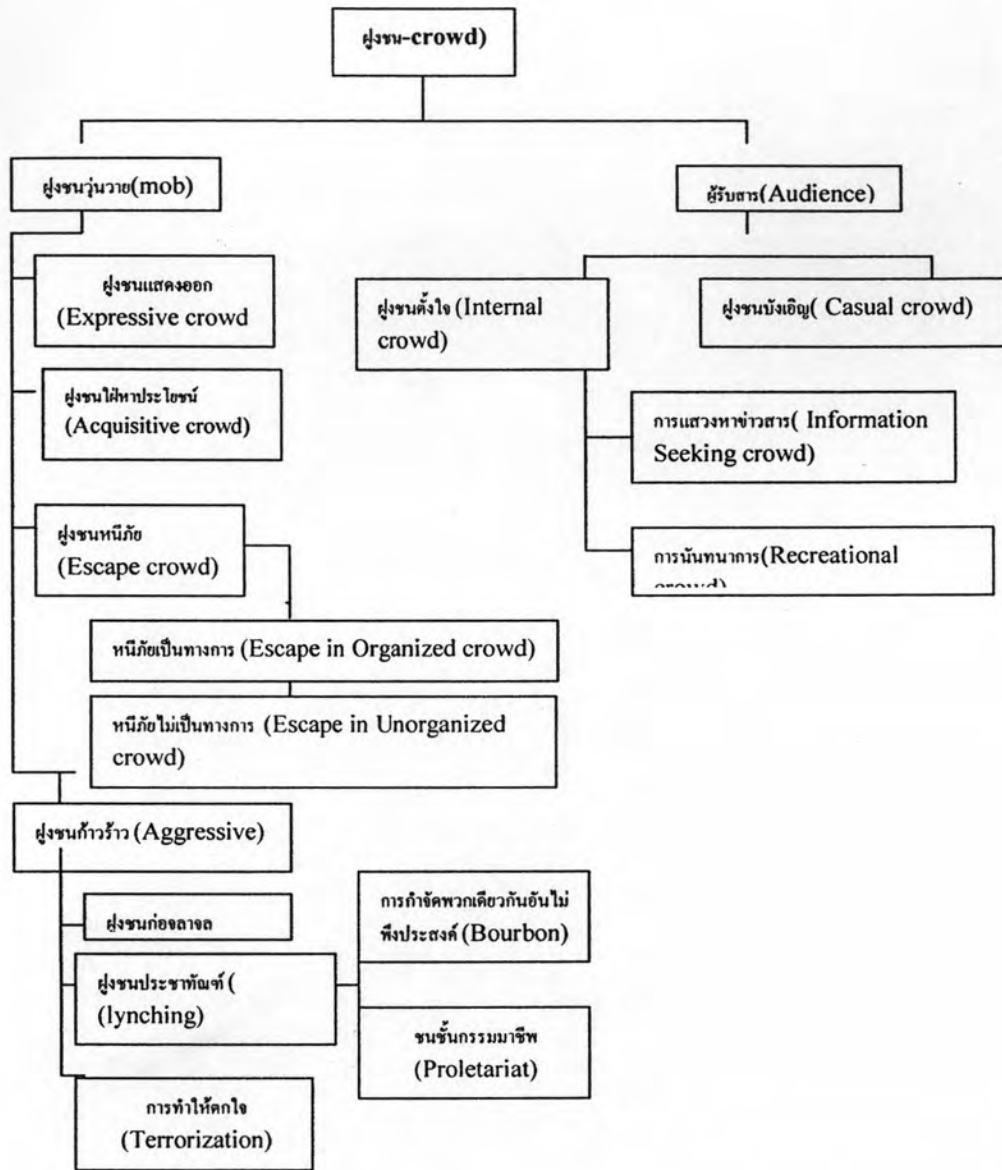
โดยฝูงชนประชาทัศน์ (lynching mob) จะเป็นฝูงชนปฏิบัติตามประเพณีที่เกี่ยวกับการลงโทษถึงตายต่อผู้ฝ่าฝืนจารีตของชุมชนนั้นๆ โดยมีได้ใช้กรรมวิธีตามกฎหมาย กลุ่มที่ลงประชาทัศน์นั้นประกอบด้วยบุคคลอย่างน้อย 2 คนและปฏิบัติการดังกล่าวเรียกว่า การใช้กฎหมายเถื่อน เพื่อระบายความรู้สึกที่เกิดขึ้นโดยปัจจุบันทันด่วน อันเป็นการตัดสินใจที่ปราศจากกฎเกณฑ์หรือกติกาทางสังคม มี 2 รูปแบบ คือ

- 1) การกำจัดพวกเดียวกันอันไม่พึงประสงค์ (bourbon)
- 2) และชนชั้นกรรมมาชีพ (Preletariat)

อนึ่งเรื่องการประชาทัศน์นี้เป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นเพื่อมุ่งลงโทษบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่ฝ่าฝืนกติกา อันเป็นการลงโทษนอกตำรา เป็นการกระทำที่ไม่ได้มีการวางแผนไว้ล่วงหน้าและเฉพาะเหตุการณ์ตามปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในขณะนั้น

Ralph H. Turner and Lewis M. Killian (1957: 84-87) กล่าวว่าฝูงชนประเภทหนึ่งเน้นที่มีการปฏิบัติกรตามเป้าหมาย (Solidaristic-focused-acting) ตรงกับศัพท์ "mob" ฝูงชนวุ่นวายมากที่สุด การกระทำร่วมกันหรือการปฏิบัติใดๆ จะได้รับการเห็นชอบโดยประชาชนทั้งกลุ่ม เช่น การลงประชามติทันทีหรือผู้วางเพลิงที่ถูกจับได้ และการลงโทษคนผิดที่คนผิดชาวเห็นว่าการกระทำผิด

สุภาวศ์ จันทวานิช (2547: 120) กล่าวว่า ฝูงชนวุ่นวาย (mob) มักมีเป้าหมายร่วมกันอย่างชัดเจน การกระทำรุนแรงมักจะแสดงออกมาในรูปของการทำลายล้างสิ่งของ บุคคลหรือสถานที่อย่างใดอย่างหนึ่ง อารมณ์ของฝูงชนวุ่นวายจะถูกครอบงำด้วยความรู้สึกเคียดแค้น โกรธไม่พอใจอย่างรุนแรงจนไม่อาจยับยั้งไว้ได้ ต้องกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อระบายความรุนแรงนั้นหากบุคคลหรือสิ่งของที่เป็นเป้าหมายของการกระทำยังไม่ชัดเจนหรือไม่อยู่ในที่นั้น ฝูงชนวุ่นวายก็จะเลือกเป้าหมายใกล้ตัวหรือเป้าหมายใดก็ได้เพื่อรองรับอารมณ์ที่อาจจะไม่ใช่เป้าหมายที่แท้จริง และบางครั้งการเปลี่ยนเป้าหมายของการกระทำรุนแรงของฝูงชนวุ่นวายจึงทำให้เกิด "แพะรับบาป" นั่นก็คือเป้าหมายที่ผู้ถูกกระทำไม่รู้หรือหนีหนีอะไรด้วย แต่ต้องมารับบาปแทนเป้าหมายจริง

(ที่มา: Roger William Brown, Mass Phenomena, in Handbook of Social Psychology, Vol.ii, ed. by Gardner Lindzey, Addison-Wesley Publishing, Inc, P 841)

รูปที่ 3 แผนภาพแสดงประเภทของฝูงชน

2.7 แนวคิดเกี่ยวกับการเกิดพฤติกรรมรวมหมู่และการชุมนุมประท้วง

2.7.1 การเกิดพฤติกรรมรวมหมู่

ในการศึกษามูลเหตุของการเกิดพฤติกรรมรวมหมู่โดยอาศัยทฤษฎีทางสังคมวิทยา หรือ ทฤษฎีความตึงเครียด (Tension Theory) อธิบายการเกิดพฤติกรรมรวมหมู่และสาเหตุของการชุมนุมประท้วงนั้น ประเด็นปัญหาหลักมักเกิดจากความคับข้องใจ (frustration) และความตึงเครียดของคนในสังคม โดยส่วนหนึ่งเกิดจากการถูกกีดกันทางสังคม ดังนั้นเมื่อคนในสังคมได้รับความไม่เป็นธรรม หรือถูกกีดกันไม่ว่าจะเป็นทางการเมือง ศาสนา หรือความไม่เสมอภาคในการศึกษา การประกอบอาชีพและถูกดูหมิ่นดูแคลนเข้าด้วย บุคคลเหล่านี้ก็จะถูกชักจูงได้ง่าย และเกิดแรงจูงใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆซึ่งทำให้เขาสามารถระบายความตึงเครียดที่สะสมไว้

ออร์วอร์น ปีลันธน์โอวาท (2546: 321: 322) อธิบายว่า สาเหตุของการเกิดพฤติกรรมรวมหมู่มี 4 ปัจจัยด้วยกันคือ

1) การสะสมความคับแค้นใจไว้เป็นเวลานานพอควร จนกลายเป็นแรงผลักดันให้เกิดพฤติกรรมต่างๆ ทั้งรุนแรงและไม่รุนแรง คือ บางครั้งเป็นเพียงการระบายอารมณ์เท่านั้น ความคับแค้นใจนี้เกิดจากการได้รับความไม่เป็นธรรมในสังคม หรือความยุติธรรมด้านการเมือง ศาสนา เศรษฐกิจ การศึกษา การประกอบอาชีพ

2) เกิดจากสภาพการณ์ทางสังคมต่างๆ เช่น การย่อหย่อนหรือเปลี่ยนแปลงระบบที่ควบคุมสังคม กฎหมาย ปทัสถาน จารีตประเพณี การเปลี่ยนแปลงค่านิยม และทรศนะชนบทรรมนิยม และผลสืบเนื่องจากมติมหาชน

3) เกิดจากความจำกัดของระบบสื่อสารและคมนาคมที่จะถ่ายทอดความเข้าใจระหว่างบุคคลและสังคม

4) เกิดจากการแพร่ระบาดของอารมณ์ คือ การถ่ายทอดแรงเร้าให้คนในกลุ่มรู้สึกตื่นเต้นพร้อมที่จะกระทำอะไรบางอย่างลงไป เช่น ความนิยมชั่วครู่และการบ้าคลั่งชาวลือ

Neil Smelser (อ้างใน สุทธิสุนทร ชัยขวัญ 2544: 7) ได้แยกการเกิดของพฤติกรรมรวมหมู่ไว้ 6 ประการได้แก่

1) โครงสร้างของสังคมเอื้ออำนวย มีเหตุการณ์หรือสถานการณ์ที่ทำให้พฤติกรรมรวมหมู่เกิดขึ้น เช่น สังคมที่มีคนอยู่เป็นจำนวนมาก มีความรู้สึกนึกคิดหรือมีวัฒนธรรมย่อยในสังคมที่แตกต่างกันออกไป

2) ความตึงเครียดภายในโครงสร้าง เป็นสภาพความตึงเครียดที่เกิดจากการไม่ได้รับสิทธิบางอย่างหรือไม่ได้รับความเป็นธรรม

3) ความเชื่อและการแพร่กระจายของความเชื่อ เป็นพฤติกรรมร่วมที่เกิดจากคนกลุ่มหนึ่งที่คิดว่าสถานการณ์นั้นๆตนจะเสียเปรียบจึงเห็นว่าควรมีการรวมตัวกันเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว

4) บังคับแรง เป็นสภาพการณ์หรือเหตุการณ์ที่บุคคลถูกกระตุ้นให้กระทำไปในแบบเดียวกันเมื่อมีอะไรรุนแรงมากระทบใจก่อให้เกิดความตึงเครียดทางอารมณ์ ทำให้ความรู้สึกตัวลดน้อยลง

5) เกิดการรวมตัวในหมู่คนที่มีอารมณ์และทัศนคติคล้ายกัน เป็นเหตุการณ์ที่มีคนแตกตื่นตกใจ หรือหลงเชื่อจนพร้อมที่จะเข้าร่วมด้วย

6) การควบคุมทางสังคมขาดประสิทธิภาพ อาจเป็นเพราะตำรวจชุมชน หรือผู้นำไม่อาจจะควบคุมสถานการณ์ได้พฤติกรรมร่วมจึงเกิดขึ้น

ขณะที่สุภาวศ์ จันทวานิช (2547: 116) อธิบายว่า พฤติกรรมรวมหมู่เกิดขึ้นได้ด้วยเงื่อนไข 3 ประการ คือ

1) สังคมไม่ได้กำหนดแบบแผนพฤติกรรมไว้หรือกำหนดไว้หลวมๆ เท่านั้น กล่าวคือ ในสถานการณ์ที่สังคมไม่ได้กำหนดว่า พฤติกรรมใดถูกต้องเหมาะสม สมาชิกของสังคมก็จะตัดสินใจเอาเองว่าจะทำอะไร เมื่อเกิดวิกฤติการณ์ เช่น น้ำท่วม ปฏิวัติ อุบัติเหตุ สมาชิกของสังคมไม่ได้เตรียมตัวไว้ก่อนว่าจะต้องทำอะไรบ้าง การติดต่อสื่อสารตามปกติหยุดชะงัก ก็เกิดการซุบซิบ ข่าวลือเข้าแทนที่ อาจนำไปสู่ความแตกตื่นวุ่นวายหรือพฤติกรรมรวมหมู่ชนิดอื่นได้

2) สังคมเปิดโอกาสให้มีการตัดสินใจ ในสังคมประชาธิปไตยเราจะพบว่ารัฐบาลจงใจเปิดโอกาสให้พลเมืองแสดงความเห็นและตัดสินใจในรูปแบบประชาธิปไตยในเรื่อง ทั้งนี้โดยมีระเบียบแบบแผนในกรอบกว้างๆเท่านั้น การตัดสินใจหรือตกลงใจของสมาชิกในสังคมจึงขึ้นอยู่กับแรงโน้มถ่วงของกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆที่แข่งขันกัน

3) มีการเปลี่ยนแปลงด้านค่านิยมและทัศนคติในสังคม นวัตกรรมและสิ่งแปลกใหม่ที่เกิดขึ้นในสังคมมีผลต่อวิถีชีวิตและขนบธรรมเนียมของมนุษย์หลังจากที่มันเกิดขึ้นเพราะทำให้คนเราสงสัยและตรวจสอบว่าแบบแผนการดำเนินชีวิตตลอดจนขนบธรรมเนียมที่ยึดถือกันมาแต่เดิมมีหน้าที่อะไร หรือมีวัตถุประสงค์อะไร ถ้าพบว่าไม่มีหน้าที่หรือวัตถุประสงค์ที่เป็นประโยชน์หรือที่ถูกต้องก็เกิดการเปลี่ยนทัศนคติและค่านิยมในเรื่องนั้นๆการแสดงออกของการเปลี่ยนทัศนคติ ก็คือ การรวมกลุ่มกับแยกตัวจากแบบแผนเดิม พฤติกรรมเช่นนี้เรียกว่าขบวนการสังคม (Social Movement) เช่น กลุ่มพวกเคร่งศาสนาในยุโรปเดินทางไปตั้งรกรากใหม่ในทวีปแอฟ

ริกาเป็นพวกพิวริแตน เราจะพบว่าพฤติกรรมรวมหมู่ประเภทนี้มักจะมีอุดมการณ์และอารมณ์ร่วมเข้ามาเกี่ยวข้องค่อนข้างมาก ถ้าแบบแผนใหม่ของคนกลุ่มนั้นเป็นที่ยอมรับ ขบวนการของเขาก็จะเติบโตเป็นสถาบัน และตามแบบแผนของเขากลายเป็นแบบแผนของสังคมซึ่งหมายถึงพฤติกรรมรวมหมู่ได้เปลี่ยนเป็นพฤติกรรมตามบรรทัดฐานของสังคม ด้วยวิถีทางนี้เองที่พฤติกรรมรวมหมู่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

2.7.2 สาเหตุของการชุมนุมประท้วง

หากขั้นตอนและกระบวนการเกิดพฤติกรรมรวมหมู่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมได้ อาจกล่าวได้ว่า การชุมนุมประท้วงก็คือ ส่วนหนึ่งที่ทำให้พฤติกรรมของผู้คนในสังคมมีการเปลี่ยนแปลง ไม่ว่าจะเป็นทางด้านทัศนคติและความเชื่อ หากมนุษยกลุ่มหนึ่งเชื่อมั่นทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านอำนาจการต่อรองขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการต่อรองที่เกิดขึ้นในพื้นที่ของผู้ที่มีอำนาจน้อยที่ถูกอำนาจใหญ่กดขี่ให้ออกจากสังคม

มนตรี เจนวิทย์การ (2523 : 8-9) กล่าวว่า การเคลื่อนไหวประท้วงของกลุ่มต่างๆที่มีความรู้สึกว่าตนเองมีสิทธิต่อกว่ากลุ่มอื่นๆ หรือไม่ได้ได้รับความยุติธรรมจากการปฏิบัติทางสังคมหรือรัฐและหันไปใช้วิธีการประท้วงเพื่อเรียกร้องความยุติธรรมนั้น ก็ได้ย้าให้เห็นข้อจำกัด เนื่องจากการประท้วงเป็นเครื่องมือของคนกลุ่มน้อย หรือผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคมต่ำต่อย คนกลุ่มดังกล่าวจึงต้องอาศัยเครื่องมือในลักษณะนี้ในลักษณะที่จะมีผลทั้งทางตรงและทางอ้อมที่จะไปบีบบังคับให้กลุ่มเป้าหมายของการใช้สิทธิพลเพื่อให้รัฐหรือเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองยอมรับ

William A Gamson และ Michael Lipsky (1969 : 268-93) กล่าวว่า การประท้วงเป็นยุทธวิธีของกลุ่มซึ่งปราศจากอำนาจ หรือกลุ่มที่ค่อนข้างไร้อำนาจ (relatively powerless groups) ซึ่งหมายถึงกลุ่มซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มอื่นในสังคมแล้วเป็นกลุ่มที่ขาดทรัพยากรทางการเมืองแบบที่สังคมยอมรับ (conventional) เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการต่อรองหรือเพื่อเรียกร้องสิทธิ หรืออีกนัยหนึ่ง เป็นกลุ่มด้อยอภิสิทธิ์ การประท้วงกระทำขึ้นเพื่อให้เกิดเรื่องราวที่สำคัญขึ้นมา โดยการประท้วงจะเกิดขึ้นถ้าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอยู่ในฐานะที่ต่ำกว่าอีกฝ่ายหนึ่ง นอกจากนี้วิถีชีวิต (lifestyle) ก็เป็นอีกส่วนหนึ่งที่ทำให้หันเหไปใช้วิธีการประท้วง

Binstock และ Ely (1971 :20 อ้างถึงใน วีระศักดิ์ เครือเนตร, 2541:9) ได้กล่าวถึงความยากจนที่ก่อให้เกิดความไร้อำนาจ (Powerless) ว่าความยากจนสามารถทำให้มนุษย์ตกอยู่ในสถานะที่เสียเปรียบ เมื่อเกิดความพยายามที่จะเข้ามาเกี่ยวข้องกับองค์กรหรือสถาบันอื่นใดที่มีความซับซ้อน ไม่ว่าจะเข้ามาเกี่ยวข้องกับนั้นจะเพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือ

เพื่อให้ได้รับการตอบสนองความต้องการ ตลอดจนแม้แต่เพื่อพยายามที่จะต่อสู้เพื่อปกป้องป้องกันตนเองก็ตาม เกี่ยวกับเรื่องนี้ ลิฟสกี (Lipsky, 1972:158-181 อ้างถึงใน วีระศักดิ์ เครือเนตร ,2541:10) เรียกว่าเป็นกลุ่มเป็นกลุ่มค่อนข้างไร้อำนาจตามทัศนะของ ลิฟสกี จึงต้องเป็นกลุ่มที่ขาดทรัพยากรทางการเมืองแบบที่สังคมยอมรับ (Conventional political resources) ที่จะใช้อำนาจในกลุ่มบรรลุมิติวัตถุประสงค์ หรือสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจในนโยบายทางการเมืองได้ จึงหันมายึดการประท้วงเป็นเครื่องมือสำคัญในการต่อรอง เมื่อใดก็ตามที่กลุ่มประชาชนดังกล่าวประสบกับความทุกข์ยาก ความเจ็บปวด คือเมื่อเกิดปัญหาที่ประชาชนไม่สามารถแก้ไขได้โดยลำพังทางออกที่ดีกว่าหรือเครื่องมือที่ดี ที่ทำให้กลุ่มจะได้รับความสำคัญก็คือ การมารวมตัวกันเพื่อเคลื่อนไหวทางการเมืองหรือประท้วง บรูม และเชลส์นิก ให้ความเห็นว่า เมื่อมีการรวมตัวกันก็จะเกิดภาวะแพ้อารมณ์ทางอารมณ์ ซึ่งเป็นภาวะที่จิตใจถูกชักจูงได้ง่าย เนื่องจากความตึงเครียดทางอารมณ์ที่มีอยู่ในภาวะจิตใจถูกกระตุ้นได้ง่าย ซึ่งรูปแบบจะมีลักษณะการติดต่อตอบสนองเป็นวงกลมตาข่ายโยงใยซึ่งกันและกัน และมักจะเกิดในหมู่ผู้ที่มีประสบการณ์เช่นเดียวกัน ดังนั้นการแพ้อารมณ์ทางอารมณ์จะทำให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทางจิตใจได้ มีส่วนช่วยขวัญโดยการสร้างภาวะจิตใจทั่วไปในหมู่มวลสมาชิกให้พร้อมที่จะเสียสละเผชิญภัยร่วมกันหรืออุทิศตนต่ออุดมการณ์ ทุกคนจะรู้สึกว่าเป็นพรรคพวกเดียวกัน รักใคร่และเห็นอกเห็นใจ ซึ่งเป็นภาวะที่ทำให้บุคคลอาจจะแสดงความกล้าหาญและแสดงความพยายามอย่างถึงขีดสุด

ดังนั้น ในภาวะที่ประชาชนมีความเหลื่อมล้ำในด้านโอกาสและอำนาจทางการเมืองเกิดขึ้น ก็จะพยายามแสวงหาและสร้างโอกาสและอำนาจในทางการเมืองให้แก่ตนเองและกลุ่มโดยอาศัยปัจจัยหรือแหล่งที่ก่อให้เกิดอำนาจ 3 ปัจจัย ดังที่ (Bierstedt 1974: 241 อ้างถึงใน วีระศักดิ์ เครือเนตร,2541) ได้ศึกษาไว้ คือ

1) อำนาจมาจากความสามารถในการควบคุมหรือได้รับการสนับสนุนจากคนจำนวนมากๆหรือได้รับการสนับสนุนจากคนที่เป็นส่วนใหญ่ในสังคม* เนื่องจากยังมีจำนวนคนมากเท่าใดก็ยิ่งส่งเสริมให้มีอำนาจมาก เช่น คนสองคนยอมสามารถจะบังคับ ให้คนเพียงคนเดียวกระทำตามที่พวกเขาปรารถนาได้ แล้วถ้าคนเป็นจำนวนสิบๆคนก็ยอมจะสามารถบังคับ ให้คนเพียงคนเดียวกระทำเช่นนั้นได้ง่ายมากยิ่งขึ้น การที่จะสังเกตเห็นพลังอำนาจที่เกิดมาจากความเป็นส่วนใหญ่ของสังคมที่มีประสิทธิภาพ จะปรากฏชัดเจนเมื่อวิเคราะห์ถึงกระบวนการแสดงสิทธิในการออกเสียงเลือกตั้ง ซึ่งหากพรรคการเมืองใดที่มีศักยภาพและสามารถครอบงำคนส่วนใหญ่ในสังคมได้ ก็ย่อมมีสิทธิโดยชอบธรรมที่จะได้รับการสนับสนุนและส่งผลให้สามารถก่อตั้งรัฐบาลได้

2) อำนาจมาจากความเป็นองค์กรที่เข้มแข็งมีระเบียบวินัย กล่าวคือ ถึงแม้ว่าจะมีอำนาจจากการมีผู้สนับสนุนหรือครองใจเสียงส่วนใหญ่ในสังคมได้ แต่ถ้าหากขาดความเป็นองค์กรไว้ระเบียบวินัยแล้ว ก็ย่อมจะขาดเสถียรภาพ ซึ่งในสถานการณ์เช่นนั้น แม้ว่าจะมีกลุ่มที่เล็กกว่าแต่กลับมีความเป็นองค์กรและมีระเบียบวินัยสูงกว่าก็สามารถควบคุมคนส่วนใหญ่ที่ขาดความเป็นองค์กรได้เช่นกัน ดังนั้น นอกจากจะเป็นเสียงส่วนใหญ่หรือกลุ่มที่ได้รับการสนับสนุนจากเสียงส่วนใหญ่แล้ว ยังต้องมีความเป็นองค์กรและมีระเบียบวินัยสูงด้วย ซึ่งหากปรากฏว่ามีกลุ่มใดที่ประกอบด้วย 2 ปัจจัยนี้แล้ว ย่อมเป็นกลุ่มที่มีประสิทธิภาพถึงขนาดที่อาจเรียกได้ว่า เป็นกำลังทางสังคมที่มีพลังอำนาจมากที่สุดในโลกก็ได้

3) อำนาจมาจากทรัพยากร อันหมายถึงถึงหลายสิ่งหลายอย่างไม่ว่าจะเป็นเงิน เครดิต ทรัพย์สินสมบัติ ความรู้ ความชำนาญ ความฉลาด อาวุธตลอดจนทรัพยากรธรรมชาติ เป็นต้น ซึ่งถึงแม้กลุ่มต่างๆ อาจจะมีจำนวนสมาชิกเสียงสนับสนุนจำนวนมากและมีความเป็นองค์กรสูงอยู่แล้ว แต่ความสามารถในการเข้าถึงทรัพยากรและความชำนาญในการนำทรัพยากรนั้นๆ มาใช้ ก็จะทำให้กลุ่มมีความแตกต่างกัน เช่น กลุ่ม 2 กลุ่มมีจำนวนเสียงสนับสนุนเท่าๆ กัน และทั้งสองกลุ่มนั้นมีความเป็นองค์กรสูงเท่ากันอีกด้วย แต่กลุ่มทั้ง 2 กลับมีโอกาสและมีศักยภาพในการเข้าถึงทรัพยากรทางการเมืองที่แตกต่างกัน หรือแม้จะสามารถครอบครองทรัพยากรได้เท่าเทียมกัน ก็ยังอาจจะเหลื่อมล้ำกันในด้านความชำนาญในการเข้าถึงทรัพยากรไปก่อนให้เกิดอำนาจทางการเมือง ซึ่งจะส่งผลให้กลายเป็นผู้มีพลังอำนาจทางการเมืองเหนือกว่ากลุ่มอื่นๆ

การรวมกลุ่มเพื่อชุมนุมประท้วง มักจะมีสาเหตุมาจากปัญหาของประชาชนที่มีความทุกข์ความเจ็บปวดร่วมกัน เกิดความไม่พอใจ จึงมารวมตัวกัน โดยมีความมุ่งมาตปรารถนา ร่วมกัน คือ เพื่อให้ได้รับการแก้ไขปัญหา ซึ่งเป็นที่น่าสังเกตว่านอกจากความไม่พอใจในสถานะภาพความเป็นอยู่หรือความทุกข์ จะเป็นสาเหตุของการรวมกลุ่มแล้วยังแสดงให้เห็นถึงความพยายามในการระดมปัจจัยที่จะก่อให้เกิดอำนาจ ทั้ง 3 ประการดังกล่าวหรืออย่างน้อยก็แสดงให้เห็นถึงความพยายามในการระดมผู้ร่วมชุมนุม ทั้งนี้เพราะปกติมนุษย์ทั่วไปจะชอบอยู่กับบ้านเฉยๆ ไม่ชอบยุ่งเกี่ยวกับสังคมการเมืองแล้วทำไมจึงละทิ้งความเป็นส่วนตัวเพื่อมารวมในกลุ่มต่างๆ ที่เต็มไปด้วยความเสี่ยงต่อชีวิตเสี่ยงต่อการสูญเสียอิสรภาพตลอดจนการสูญเสียทรัพย์สิน โดยคาดหวังเป้าหมายหรือผลประโยชน์ร่วมที่มีความไม่แน่นอน

เรื่องการระดมทรัพยากรมนุษย์ดูเหมือนจะเป็นเรื่องยากที่สุด เพราะการที่ปัจเจกบุคคลจะเข้าร่วมเคลื่อนไหวในทางการเมืองได้ ยังต้องขึ้นอยู่กับโอกาสในทางการเมืองซึ่งมีปัจจัยกำหนดนั่นคือ แบบแผนทางวัฒนธรรม โครงสร้างสังคม และพฤติกรรมส่วนบุคคลซึ่งหมายถึงการ

รับรู้และแรงจูงใจ นอกจากนี้การระดมทรัพยากรยังอาจหมายถึงรวมถึง ความสามารถในการระดมพันธมิตรและยุทธวิธีในการดำเนินการประท้วงอีกด้วย (Andrian and Apter, 1995: 1-10 อ้างถึงใน วีระศักดิ์ เครือเนตร, 2541:13)

การรวมกลุ่มเพื่อชุมนุมประท้วง มักจะมีสาเหตุมาจากปัญหาของประชาชนที่เกิดมีความทุกข์ความเจ็บปวดร่วมนกัน เกิดความไม่พอใจ จึงมารวมตัวกันโดยมีความปรารถนาาร่วมกัน คือ เพื่อให้ได้รับการแก้ไขปัญหา ซึ่งเป็นที่น่าสังเกตว่านอกจากความไม่พอใจในสถานะภาพความเป็นอยู่หรือความทุกข์ จะเป็นสาเหตุของการรวมกลุ่มแล้วยังแสดงให้เห็นถึงความพยายามในการระดมปัจจัยที่ก่อให้เกิดอำนาจทั้ง 3 ประการดังกล่าว หรืออย่างน้อยก็แสดงให้เห็นถึงความพยายามในการระดมผู้ชุมนุม ทั้งนี้เพราะปกติมนุษย์ทั่วไปมักจะชอบอยู่บ้านเฉยๆไม่ยุ่งเกี่ยวกับสังคมการเมืองแล้วทำไมจึงละทิ้งความเป็นส่วนตัวเพื่อมาร่วมในกลุ่ม ทั้งๆที่เต็มไปด้วยความเสี่ยงต่อชีวิตเสี่ยงต่อการสูญเสียอิสรภาพตลอดจนทรัพย์สิน โดยคาดหวังเป้าหมายหรือผลประโยชน์ร่วมที่มีความไม่แน่นอน (Scott, 1990:118 อ้างถึงใน วีระศักดิ์ เครือเนตร ,2541: 13)

Oberschall (1973 cited in Scott, 1990 อ้างถึงใน วีระศักดิ์ เครือเนตร ,2541:13) เห็นว่าการที่ประชาชนเกิดแรงจูงใจให้มาแสดงพฤติกรรมร่วมนกัน โดยไม่สนใจชีวิตความสบายส่วนตัวและยึดเป้าหมายหรือผลประโยชน์ร่วม ก็เพราะความปรารถนาถึงสวัสดิการสังคมอันจะนำมาซึ่งความมั่นคงและความสุขของตน ซึ่งการที่จะได้มาต้องผ่านกระบวนการ ที่สำคัญคือสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับอำนาจและโครงสร้างทางการเมืองให้ได้

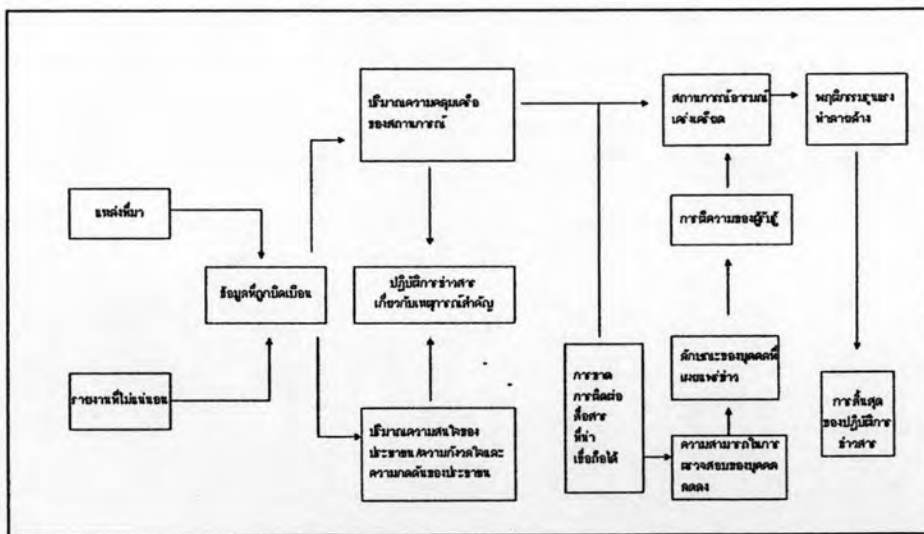
ดังนั้นกระบวนการของการประท้วงจึงมีความจำเป็นที่ต้องอาศัยแกนนำที่มีประสิทธิภาพและสามารถระดมทรัพยากรมนุษย์ให้มาร่วมในกลุ่มได้ ตัวผู้นำจะต้องมีภาวะผู้นำสูง ซึ่งถือว่าเป็นศิลปะอย่างหนึ่งในการใช้อิทธิพลเหนือผู้อื่น เพื่อให้เกิดความร่วมมือและปฏิบัติตามที่ตนต้องการ โดยยุทธวิธีที่ผู้นำอาจเลือกใช้เพื่อให้สมาชิกเกิดความคล้อยตามนั้นมีมากมาย เช่น การให้คำแนะนำ การพูดชักชวน การโฆษณา ข่าวลือ การแสดงออกถึงความเอื้ออาทรต่อผู้อื่น เป็นต้น (Teard, 1935: อ้างถึงใน วีระศักดิ์ เครือเนตร ,2541:33-52)

เรื่องการระดมทรัพยากรมนุษย์ดูเหมือนจะเป็นเรื่องยากที่สุด เพราะการที่ปัจเจกบุคคลจะเข้าร่วมในการเคลื่อนไหวทางการเมืองได้ยังต้องขึ้นอยู่กับโอกาสในทางการเมืองซึ่งมีปัจจัยกำหนดค่านั้นคือ แบบแผนทางวัฒนธรรม โครงสร้างทางสังคมการเมืองและพฤติกรรมส่วนบุคคลซึ่งหมายถึงการรับรู้และแรงจูงใจเป็นต้น (Andrian and Apter, 1995:1-10 อ้างถึงใน วีระศักดิ์ เครือเนตร, 2541:13) นอกจากนี้การระดมทรัพยากรยังอาจหมายถึงรวมถึงความสามารถในการระดมพันธมิตรและยุทธวิธีในการดำเนินกระบวนการประท้วงอีกด้วย

2.8 กรอบแนวคิดการวิจัย

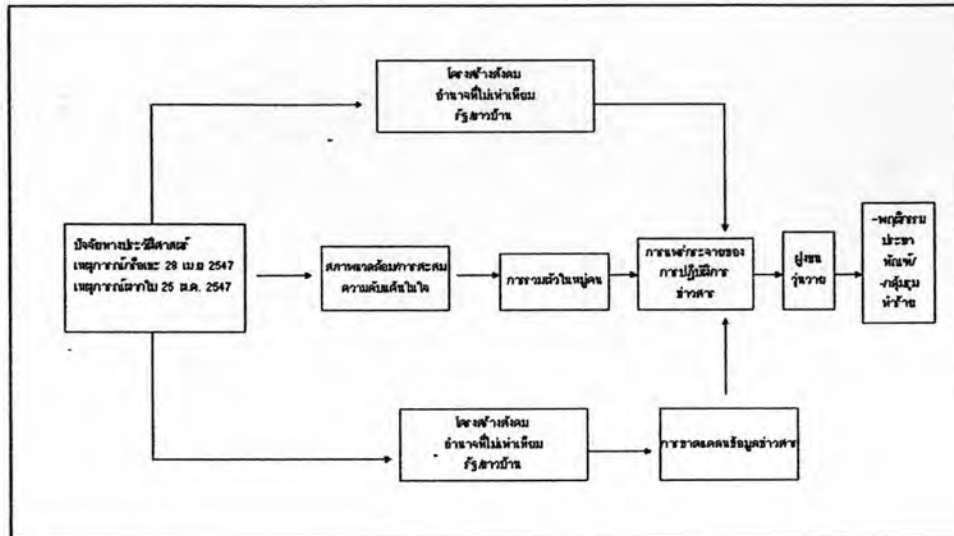
ตัวแปรที่ทำให้เกิดปัญหาความรุนแรงในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ นอกจากความแตกต่างระหว่างโครงสร้างของสังคมและวัฒนธรรมแล้ว สาเหตุหลักที่ส่งผลให้เกิดการรวมตัวกันของฝูงชนจำนวนมากทุกครั้งที่มีเหตุการณ์ที่กระทบต่อความรู้สึกที่สั่งสม ถูกกดตันมาเป็นเวลานาน และความคับข้องใจที่เกิดได้ขึ้น รวมทั้งการขาดแคลนข้อมูลข่าวสาร หรือการได้รับข้อมูลที่ที่มีความคลุมเครือไม่ชัดเจนจากข่าวสาร หรือการปฏิบัติการข่าวสาร ในขณะที่ภาวะความหวาดระแวงจากการถูกกระทำด้านสงครามจิตวิทยาและไม่เชื่อมั่นต่อกระบวนการยุติธรรมที่เคยเรียกร้อง จึงส่งผลให้มีการแพร่ระบาดทางอารมณ์อย่างรวดเร็วโดยขาดการไตร่ตรอง และไม่สามารถควบคุมพฤติกรรมตนเองและฝูงชนที่เข้าร่วมชุมนุมประท้วงในเวลานั้นๆ ได้ จึงส่งผลให้มีการรวมประชาทัศน์ หรือกระบวนการหาแพะรับบาปขึ้นมารองรับอารมณ์ที่กำลังอยู่ใภาวะที่ควบคุมไม่ได้ ซึ่งสามารถสรุปเป็นแผนภาพอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นได้ดัง ดังนี้

2.8.1 กรอบการวิจัยการปฏิบัติการข่าวสารในลักษณะของข่าวลือและการแพร่กระจายข่าวสาร

รูปที่ 4 แผนภาพแสดงกรอบแนวคิดการแพร่กระจายข่าวลือ

2.8.2 กรอบการวิจัยการเกิดพฤติกรรมฝูงชนวุ่นวาย

รูปที่ 5 แผนภาพแสดงกรอบแนวคิดการเกิดฝูงชนวุ่นวาย

๓.2.9 ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

อลพอร์ต และโพสแมนท์ (Allport and Postman 1965 :159-160) กล่าวว่า ชาวลือเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นในสังคมอยู่ตลอดเวลา จักรพรรดิกรุงโรมในอดีตก็เคยถูกใส่ความโดยชาวลือ จนถึงกับมีคำสั่งให้ผู้ควบคุมแจ้งต่อสาธารณให้รายงานข่าวทุกข่าวที่ได้ยินได้ฟังต่อสำนักพระราชวังของจักรพรรดิ ซึ่งการรายงานดังกล่าวถือเป็นการวัดความอารมณ์ ความรู้สึกของประชาชน และหากมีเหตุจำเป็นก็ให้ผู้ควบคุมสามารถใช้วิธีการด้านชาวลือ หรือปล่อยข่าวได้ชาวลือได้ด้วยตนเอง ซึ่งตามหลักจิตวิทยาในภาวะสงครามการกระทำดังกล่าวไม่ใช่สิ่งใหม่ แต่เป็นรูปแบบหนึ่งในการทำสงครามจิตวิทยาและการปฏิบัติการข่าว ด้วยการปล่อยชาวลือ

เหตุการณ์เผากรุงโรมในปี ค.ศ.1964 เป็นตัวอย่างที่ เซดวิก (Chadwick) วิเคราะห์ไว้ว่า มีการบีบบังคับราษฎรให้ยอมรับและเผยแพร่เรื่องราวว่า เนโรษัตริย์ซึ่งเป็นผู้ได้รับการยอมรับจากประชาชนจำนวนมากมีส่วนเกี่ยวข้องกับการจุดไฟในกรุงโรม ทำให้เนโรต้องเสื่อมเสียชื่อเสียง จนทำให้เขาต้องออกมาต่อต้านชาวลือดังกล่าวด้วยการให้ชาวคริสเตียน และเพื่อให้ประชาชนไม่แสดงความเป็นปฏิปักษ์กับเขา และกล่าวโดยสรุปหลังจากนั้นเป็นต้นมาเรื่องราวของเนโรได้

กลายเป็นส่วนหนึ่งของการเกิดชาวลีอ เช่น เมื่อได้ยินได้ฟังว่า ผู้ปกครองใช้อำนาจเบ็ดเสร็จจนทำให้เกิดเหตุการณ์รูกือเผาไหม้กรุงโรม เป็นการทำให้ข้อเท็จจริงมีความเชื่อมโยงกัน

หรือในช่วงการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งในปี 1944 ได้มีชาวลีอเลิศลอยออกมาว่า ประธานาธิบดีรูสเวลต์ ได้พูดกับภริยาในทำนองว่า

You Kiss Niggers "เร่อจูบนิโกร"

I'll the Jews: "ฉันจะจุมพิตยิว"

"And We'll Stay in the White House As long as we choose. "และเราจะอยู่ที่ทำเนียบขาวตราบที่เราต้องการ

สามประโยคนี้ได้สร้างความไม่พอใจและกลายเป็นชนวนที่ทำให้เกิดความเกลียดชังในหมู่ชนชาวยิวและทำให้เกิดอคติเพิ่มขึ้นด้วย ประเทศเยอรมันในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 เกิดเรื่องราวที่สร้างกระแสโดยไม่สามารถอธิบายได้จากการกระทำที่เหยียดหยาม ไร่มนุษยธรรมของกองทัพเยอรมันจนกระทั่งทำให้เกิดการต่อต้านจากชาวเบลเยียม มีการก่อจลาจลและกระตุ้นให้เกิดความโกรธแค้นจากชาวเยอรมันนิกายโปแตสแตนต์ และคาทอลิก ท่ามกลางความสับสนของชาวลีอจากกองทัพนาซีก็ได้เชื่อมต่อกับผู้ที่ต่อต้านนิกายโปแตสแตนต์ที่ร่วมกับพรรคสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ ในขณะที่ชาวรัสเซีย ก็ถูกใส่ความจากนักบวชในนิกายแคทอลิกว่าได้ร่วมมือกับกองทัพนาซี เป็นต้น

∞ °

การเกิดขึ้นของกระบวนการชาวลีอแต่ละช่วงที่ถูกสร้างขึ้นมาจากกล่าวได้ว่า ความกลัวและความคลุมเครือของข้อมูลข่าวสารที่ไม่มีข้อมูลชัดเจน ได้ส่งผลให้เกิดความเสียหายมหาศาล ทั้งต่อตัวผู้ที่ได้รับผลกระทบจากอิทธิพลของชาวลีอ จนนำไปสู่เกิดการจลาจลหลายต่อหลายครั้ง นับตั้งแต่เหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 จนกระทั่งถึงเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ 2535 ซึ่งครั้งนั้นกรณีศึกษาที่คลาสสิกที่สุด คือการปล่อยข่าวเรื่อง "ปลุกผีคอมมิวนิสต์" โดยคำกล่าวตอหนึ่งของพล.อ.สุจินดา คราประยูร ที่ได้กล่าวแถลงการณ์ทางสถานีโทรทัศน์ ในวันที่ 19 พฤษภาคม 2535 ว่า การชุมนุมของประชาชนและก่อวินาศกรรมขึ้นนั้น มีการจัดตั้ง ปลุกปั่นจากกลุ่มคนที่มีความชำนาญในการทำลายโดยมีนายทหารผู้หนึ่งอยู่เบื้องหลัง นายทหารผู้นี้มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับบุคคลที่เคยเป็นกรรมการพรรคคอมมิวนิสต์ และเคยคิดจะทำการปฏิบัติแต่ว่าตนไม่เห็นด้วย การก่อวินาศกรรมครั้งนี้ก็เพื่อการปฏิวัติโดยใช้ประชาชนเป็นเครื่องมือ และในที่สุดเหตุการณ์ครั้งนั้นก็นำไปสู่ความสูญเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนจนยากจะบรรยาย จะเห็นได้ว่าทุกครั้งที่มีการชาวลีอ สังคมจะพบกับสภาพความสับสนวุ่นวาย และยิ่งถ้ามีการแพร่สะพัดหรือถูกถ่ายทอดไปเร็วเท่าไรผลของความเสียหายก็จะยิ่งทวีคูณ ดังเช่น เหตุการณ์บุกเผาสถานทูตไทยในกรุง

พนมเปญเมื่อปี 2546 ซึ่งในขณะนั้นเป็นช่วงที่ประเทศกัมพูชากำลังจะมีการเลือกตั้ง โดยมีการต่อสู้กันระหว่างพรรคพุนซินเปค พรรคสมรังสี และพรรคของเจ้านโรดมสีหนุ ระหว่างที่แกนนำของแต่พรรคการเมืองเหล่านี้ออกไปหาเสียงในพื้นที่ต่างๆ ได้มีการหยิบยกข่าวลือเรื่อง น.ส. สุวณันท์ คงยิ่ง ดารานักแสดงชาวชาวไทยที่คนกัมพูชาชื่นชอบ โดยอ้างว่า ได้ยินดาราคงดังกล่าวให้สัมภาษณ์รายการสัมภาษณ์มหาชนทางสถานีโทรทัศน์ช่อง 7 ว่า

"ฉันเกลียดคนเขมร เพราะพวกเขาโมยนครวัดของเราไป แล้วถ้าฉันเกิดใหม่ได้ในชาติหน้า ฉันจะขอเกิดเป็นจระเข้ (จะแกภาษาเขมรแปลว่าหมา) ตีกว่าเกิดเป็นคนเขมร" ยุทธิยง ลัมเลิศวาที(2546:13-15)

ถ้อยคำความดังกล่าวถูกตอกย้ำทั้งจากแกนนำพรรคการเมืองในกัมพูชาที่ขึ้นเวทีปราศรัยหาเสียง และขณะเดียวกันก็ถูกนำไปตีพิมพ์บนหน้าหนังสือพิมพ์รัชมังคลาภิเษก แม้ว่าการตรวจสอบของทางฝ่ายไทยจะพบว่า ดาราสาวคนดังกล่าวไม่เคยให้สัมภาษณ์ในลักษณะเช่นนั้นเลยก็ตาม

ยุทธิยง ลัมเลิศวาที กล่าวไว้ (2546:17-20) บรรณาธิการหนังสือพิมพ์รัชมังคลาภิเษกได้ให้สัมภาษณ์กับนักข่าวหนังสือพิมพ์เอพีหลังจากเกิดเหตุการณ์บุกรุกเผาสถานทูตไทยในกรุงพนมเปญแล้วว่า มีชาวบ้านสามคนเดินมาจากแถวตลาดในกรุงพนมเปญไม่ทราบชื่อ มาบอกกับบรรณาธิการ เห็นดาราสาวไทยในโทรทัศน์ให้สัมภาษณ์ดูมีนัยคนเขมร ดังที่เป็นข้อความข้างต้น และเอพีก็ถามบรรณาธิการคนดังกล่าวว่า มีหลักฐานข้อเท็จจริงหรือไม่ บรรณาธิการก็ตอบว่ามีหลักฐานเป็นชาวบ้านเขาสื่อกันมาเป็นทอดๆ แล้วก็ไปขึ้นทั่วกรุงพนมเปญ เป็นข่าวเรื่องของดาราสาวไทย ซึ่งคนเขมรติดละครไทยกันมากแถมคนเขมรยังนิยมคลังค์ไค้ดาราสาวไทยคนนี้มาก ก่อนหน้านั้นสามเดือนก่อนที่จะมีเหตุการณ์เผาสถานทูตไทยมีการลือข่าวไปก่อนหน้านั้นแล้วว่า ดาราสาวไทยที่คนเขมรคลังค์ไค้คนนี้พูดจาดูหมิ่นลบหลู่คนเขมร รั้ลือเป็นข่าวจากปากต่อปากในตลาดมาสามเดือนแล้ว จากข่าวลือก็กลายเป็นข่าวจริง เขียนเป็นเอกสารตีพิมพ์เป็นอักษรในหนังสือรัชมังคลาภิเษก

ต่อมามีข่าวลือเกิดขึ้นในตลาดของกรุงพนมเปญอีกว่า สถานทูตกัมพูชาในกรุงเทพฯถูกเผา และมีการฆ่าทำลายชาวเขมรและข้าราชการในสถานทูตฯตายไป 27 คน ลือไปลือมาบางแห่งก็บอก 22 คน ลือไปถึงถนนมณีนวาศ์ บอกว่าตาย 30 คน ข่าวลือออกไปถึงจังหวัดกัมปงจามซึ่งอยู่ติดกับกรุงพนมเปญบ้านเกิดของสุนเฐนบอกว่ามีคนตายเป็นครั้งร้อย แถมชาวบ้านยังบอกอีกว่าข่าวที่ว่าสถานทูตกัมพูชาในกรุงเทพฯโดนเผา นั้นมีการถ่ายทอดสดรายงานข่าวผ่านดาวเทียมอีกด้วย จากข่าวลือก็กลายเป็นอารมณ์แห่งความเกลียดชังของฝูงชน มีอบมอเตอรืซ์ ชาวบ้าน คน

จนสองสองข้างถนนในกรุงเทพมหานครซึ่งมีกันมากก็กลายเป็นเครื่องมือของชาวลีอและการชาวลีอที่
 ชอนมาในรูปของกระแสนิยมชาติเขมร และสุดท้ายเย็นวันที่ 29 มกราคม 2546 สถานทูตไทยก็ถูก
 เผาไหม้และปล้นสะดมไปกับอารมณ์ของชาวลีอและการชาวลีอ

การปล่อยข่าวอาจจะจริงบ้าง ไม่จริงบ้าง หรือมีความจริงเป็นเลี้ยวเดียวเพื่อสร้าง
 ผลกระทบต่อจิตวิทยามวลชนในพื้นที่ อาจกล่าวได้ว่าปรากฏอยู่แทบในทุกภาคส่วนของสังคม ที่
 ถือว่าเป็นการใช้ปฏิบัติการที่มีผลด้านจิตใจทำให้ชาวบ้านและประชาชนทั่วไปเกิดความรู้สึกเกลียด
 กลัวและหวาดระแวงนั้น ไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะในกลุ่มการเมือง การลงทุน การค้าระหว่างประเทศที่
 ถือเป็นระดับมหภาคอย่างเดียว แต่ในภูมิภาคเล็กๆ โดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีการขาดแคลนข้อมูล
 ข่าวสาร ไม่ได้รับการปฏิบัติที่เป็นธรรมจากเจ้าหน้าที่รัฐ ถูกข่มขู่บังคับ หรือเจ็บปวดกับการถูก
 กระทำครั้งแล้วครั้งเล่าของกลุ่มชาติพันธุ์ที่ด้อยกว่า จะพบว่ามักจะมีการกระทำในลักษณะได้ตอบ
 อำนาจของรัฐโดยใช้ ชาวลีอเครื่องมือเป็นได้เช่นเดียวกัน

เช่น การขู่ว่าจะทำร้าย หรือทำให้เกิดความเสียหายเล็กน้อยต่อทรัพย์สินสาธารณะ ไปรย
 ตะปูเรือใบ ทูบทำลายเสาหลักกิโลเมตร พันสีบนป้ายบอกทางหรือบนถนนด้วยถ้อยคำทำทนาย
 ต่างๆ ที่มีต่ออำนาจรัฐ หรือการแจกใบปลิวเพื่อก่อให้เกิดชาวลีอเป็นต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งจาก
 ปัญหาสถานการณ์ความไม่สงบในเขตพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งชาวลีอก็ได้ถูกเลือก
 นำมาใช้ด้วยเช่นกัน

บทความของ ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ เรื่อง ชาวลีอของความโกรธ:ความเข้าใจสรรพเสียง
 ของมุสลิมในบริบท"สงครามบริสุทธิ์"(2549 : 3-4) ระบุว่า การปะทะระหว่างชาวไทยมุสลิม หรือ
 Malay Muslims ในสามจังหวัดภาคใต้กับทหารไทยที่ถูกส่งไปจากภูมิภาคอื่นและแทบไม่มีคน
 มุสลิมเลย บ่อยครั้งที่พวกเขาไม่เข้าใจว่าความสะอาดมีความสำคัญต่อคนในหมู่บ้านที่ยากจน
 อย่างไร เช่น ก่อนวันที่จะเกิดเหตุการณ์โจมตีค่ายทหารกองพันพัฒนาที่จ.นราธิวาสเมื่อวันที่ 4
 มกราคม 2004 และมีการขโมยปืนออกไปได้กว่า 400 กระบอก ทหารได้เข้ามาตรวจค้นอาคารที่
 โรงเรียนบางกพิทยา ใน อ.หนองจิก จ.ปัตตานี ตั้งแต่เวลา 9.00-11.00 น.โดยใช้สุนัขตำรวจค้นหา
 วัตถุต้องสงสัยภายในโรงเรียน สุนัขเหล่านี้ตัวเบียดชุกไปด้วยน้ำและเดินย่ำไปในทุกๆ แห่ง

بابออะ อาจารย์ใหญ่ของโรงเรียนกล่าวหลังจากนั้นว่า ใจพวกเรารู้สึกเหมือนถูกทำลาย
 เขาทำเช่นนั้นได้อย่างไร ทำไมต้องเหยียบย่ำเกียรติของมุสลิม เราเสียใจและโกรธมาก เราคิดว่า
 พวกเขาไม่เชื่อใจเราทั้งหมดเลยหรือ เราพยายามอดทนที่สุด แต่ก็อดคิดไม่ได้ เพราะเหตุการณ์นี้ไม่
 เคยเกิดขึ้นมาก่อน เราไม่ได้เกลียดสุนัข แต่ตามบทบัญญัติศาสนาถือว่าน้ำลายของสุนัขเป็นสิ่ง
 สกปรก ในกรณีนี้ทุกคนในโรงเรียนต้องช่วยกันทำความสะอาดนานถึง 7 ครั้งรวมถึงการที่จะต้อง

นำดินหายากมาผสมกับน้ำเพื่อชำระล้างสิ่งสกปรก เพื่อให้สถานที่นั้นๆคงความบริสุทธิ์เหมือนเดิม ซึ่งตามหลักศาสนาอิสลามถือว่าน้ำลายสุนัข คือ "นาซี"หรือสิ่งที่ไม่สะอาด

และเมื่อทหารเข้าไปในบ้านของคนมุสลิมโดยไม่ถอดรองเท้าเหตุการณ์นี้ก็เกิดขึ้นอีก ความโกรธจึงเกิดขึ้นเพราะบ้านไม่ใช่เป็นเพียงที่พักอาศัยเท่านั้นแต่ยังเป็นพื้นที่ที่ใช้ในการทำสวดมนต์ และทำละหมาดด้วย ซึ่งความหมายเหล่านี้เป็นสิ่งที่พวกเขาควรจะเรียนรู้ เมื่อทหารเดินย่ำเข้าไปในบ้านโดยไม่ถอดรองเท้าไม่เพียงแต่พวกเขาลบหลู่สถานสำหรับสวดมนต์ แต่ยังเป็นการไม่เคารพนับถือ ไม่ให้เกียรติ อัครลักษณะของความเป็นมุสลิมด้วย บางทีนี่อาจเป็นเหตุผลการผลิตความโกรธในบริบทของสงครามบริสุทธิ์ทางศาสนาจึงเกิดขึ้น และความโกรธนี้จะมีทางออกในหมู่คนมุสลิมที่กำลังเผชิญหน้ากับการทำสงครามบริสุทธิ์อย่างไร

ชัยวัฒน์ ยังกล่าวไว้ใน Rumor as Muslims's evading instrument (2549: 4)ว่า จุดเริ่มต้นของปัญหาความรุนแรงสามจังหวัดชายแดนภาคใต้นับตั้งแต่เหตุปล้นปืนค่ายทหารใน จ. นราธิวาส เมื่อวันที่ 4 มกราคม 2547 และฆ่าทหารชาวไทยพุทธ 4 ศพรวมทั้งปืนกว่า 400 กระบอก ที่หายไป ตลอด 2 ปีจากมกราคม 2547 -มกราคม 2549 มีผู้เสียชีวิตและได้รับบาดเจ็บจากเหตุการณ์ความรุนแรงถึง 2,676 ครั้ง ในจำนวนนี้ 1,076 ราย เป็นพลเรือน เจ้าหน้าที่รัฐ ทหาร รวมอยู่ด้วย ซึ่งรัฐบาลได้พยายามที่จะควบคุมความรุนแรงที่เกิดขึ้นได้ ด้วยการปรับขนาดของกองทัพให้มีประสิทธิภาพ และความรุนแรงที่เกิดขึ้นก็ชี้ให้เห็นถึงความอ่อนแอ ซึ่งไม่ได้ให้ค่ากับความมีอยู่ของอำนาจรัฐ เพราะฉะนั้นจึงเป็นภาระของกองทัพที่จะต้องรักษาอำนาจไว้ในพื้นที่นี้ โดยพยายามให้รู้สึกถึงการมีอยู่ของอำนาจรัฐในพื้นที่

ทางหนึ่งคือ รัฐบาลพยายามที่ทำให้อำนาจรัฐเข้มแข็งขึ้นโดยการเข้าไปมีอำนาจเหนือประชากรทั้งหมด ผู้ว่าราชการจังหวัดสงขลารายงานว่าจังหวัดเพิ่งได้รับงบประมาณพิเศษในการติดตั้งกล้องโทรทัศน์วงจรปิด 900 ตัวที่จะใช้ในการบันทึกความเคลื่อนไหวของประชาชนในพื้นที่สาธารณะและเพื่อป้องกันเหตุก่อการร้าย ทั้งหมดนี้เป็นบริบทที่เกิดขึ้นในสงครามบริสุทธิ์ ตัวอย่างที่เกิดขึ้นในประเศอังกฤษหลังจากทหารชาวไอริชจากกองทัพ 2 นายเสียชีวิตจากเหตุระเบิดในกรุงลอนดอน ที่อังกฤษได้มีการใช้กล้องโทรทัศน์วงจรปิดกันอย่างแพร่หลายในการบันทึกกิริยาท่าทางและตรวจสอบอย่างละเอียด โดยเฉลี่ยต้องใช้กล้อง 300 ตัวในทุกๆวัน ทุกคนไม่ว่าจะเป็นหญิงหรือชายตกเป็นเป้าในการสังเกตการใช้ชีวิตประจำวันตั้งแต่ขึ้นรถ เข้าแถวถอนเงินหรือแม้แต่การขับรถรอบในลอนดอน ขณะที่นักสิทธิมนุษยชนสนับสนุนว่าปรากฏการณ์กำลังนำอังกฤษกลับไปสู่ ความพยายามที่จะครอบครองโลกเหมือนในยุโรป ซึ่งไม่ต่างจากการถ่ายทอดรายการบิกบราเธอร์ ซึ่งกล้องจับตาดูอยู่แทบทุกทิศทาง

การใช้กล้องเพื่อตรวจสอบตั้งแต่เหนือบ้านฟ้า โดยใช้เฮลิคอปเตอร์บินตรวจเหนือหมู่บ้าน ในเวลากลางคืน ให้เห็นพื้นที่ตั้งแต่สถานีตำรวจ คุก ที่ตั้งค่ายทหาร และแหล่งเก็บอาวุธ เป็น ศักยภาพของรัฐที่ทำได้โดยอาศัยเครื่องมือทางเทคโนโลยี สิ่งเหล่านี้เป็นการแสดงให้เห็นความมี อำนาจเหนือคนอื่น เพราะอำนาจดังกล่าวจะทำให้เกิดการศึโรราบในทุกภาคส่วน แม้จะทำให้เกิด เสี่ยงจากความชุ่นเคืองตามมา

อย่างไรก็ตาม บางทีชาวสื่อก็เหมือนกับเค้าโครงการการเล่าเรื่องใน *Tropics of Discourse and The Content of The from* ของ Hayden White หรือเรื่อง *Historical Discourse* ของ Roland Barth เค้าโครงนี้ไม่มีการปิดบัง แต่จะประดิษฐ์โดยผู้ที่มีส่วนในการกระจายข่าวสื่อ ข่าวสื่อที่มีความเท่ากันระหว่างเรื่องโกหก คำพูดจินตนาการ และความหมาย หรือเหตุการณ์ ค้นพบที่อื่น ความสำเร็จของข่าวสื่อ คือ เรื่องราวที่มีการพูดกันอย่างสอดคล้อง ยิ่งไปกว่านั้นการมี ส่วนร่วมในข่าวสื่อโดยการฟัง ซึ่งรวมถึงกระบวนการสร้างความลับสน และบางเวลาอำนาจของ ข่าวสื่อก็ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง โดยข่าวสื่อจะมีลักษณะเป็นเรื่องราวที่สามารถโน้ม น้าวได้ด้วยการพูดซ้ำๆ

มีการวิเคราะห์ว่า ทำไมข่าวสื่อจึงมีการแพร่หลายในบริบทพื้นที่ที่มีความรุนแรงในสาม จังหวัดชายแดนภาคใต้ Feldman (อ้างถึงใน ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ 2549:5) ตั้งข้อสังเกตว่า มัน เป็นรูปแบบการต่อต้านของท้องถิ่นที่ใช้ในการเผชิญหน้ากับรัฐซึ่งอยู่ในพื้นที่เดียวกัน เป็นความ หวาดกลัวที่อยู่ระหว่างความพอดิที่มองเห็นจากรัฐ เหตุผลทางการด้านการเมือง ความคลุมเครือ ที่มาจากจุดสนใจ และคุณภาพของข่าวสื่อที่แพร่กระจายออกไป เพราะฉะนั้นข่าวสื่อจึงกลายเป็น เครื่องมือของการมีอยู่ภายใต้อำนาจรัฐ และความคลุมเครือเป็นลักษณะหลักๆของการเกิดข่าวสื่อ และจะเปิดให้ใครก็ตามเข้าไปมีส่วนเพิ่มเติมและดัดแปลงเรื่องราวใหม่ๆบางครั้งจนกลายเป็นอื่น โดยเดินทางอย่างรวดเร็วโดยการบอกเล่าไปทุกมุมของพื้นที่ พร้อมทั้งทำหน้าที่ให้สมบูรณ์ด้วยการ วางเค้าโครงว่าชาวมุสลิมในพื้นที่ถูกกระทำอย่างไรร้ายทารุณอย่างไรจากเจ้าหน้าที่รัฐ คำถามนี้ ทัวให้เกิดการแพร่ขยายความโกรธผ่านข่าวสื่อ มีการทำอะไรกับสังคมนุสลิมในสามจังหวัดภาคใต้ ของไทย ภาคใต้ของฟิลิปปินส์ หรือที่ไหนก็ตามในยุโรปในบริบทของสงครามบิสสุทธ์

นอกจากนี้ ความโกรธที่อยู่เหนือความรู้สึกกลุ่มในสังคมนุสลิม เป็นสิ่งสำคัญที่ชี้ให้เห็นว่า ความโกรธเป็นอารมณ์มนุษย์ที่สร้างปัญหา ซึ่งในสังคมนุสลิมจะมีความแตกต่าง ตัวอย่างจาก *The Utku Eskimos* เป็นทางที่ไม่เหมาะสม เป็นสัญลักษณ์ของความไม่เจริญ เรื่องราวของความ โกรธใน Seneca 's *On Ager* ระบุว่า ความโกรธทำให้เกิดสงคราม มีการฆาตกรรมและการทำลาย ล้างทั้งในยุโรปและโรมัน แต่สำหรับมุสลิม ความโกรธเป็นเพียงวาทกรรมที่จะต้องหยุดยั้ง ในคัมภีร์

อัลกุรอานบอกว่าพระเจ้าจะรักผู้ที่ทำดี

แต่ในบริบทของ"สงครามบริสุทธิ์"และผลของข่าวลือที่ตามมาที่มีการโต้แย้งว่า ความโกรธมีอยู่ทั่วไปในหมู่มุสลิม บางครั้งมีการกล่าวว่าความโกรธ คือ ความต้องการที่จะทำให้เกิด"ความรู้สึกกลุ่ม"ในการต่อต้านเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ นี่อาจเป็นพื้นฐานที่เกี่ยวข้อง ถ้าความโกรธจะส่งผลร้ายต่อสังคมมุสลิม

ศรีสมภพ จิตรภิรมศรี (2549:2) กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงทางด้านนโยบายที่สำคัญในการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้โดยการประกาศยุบเลิกหน่วยงานประสานนโยบายในการยุบศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) ของรัฐบาลทำให้มีเหตุร้ายรายวันเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยมีปัจจัยอื่นๆที่เป็นตัวเสริม เช่น ปัญหาความไม่เป็นธรรมโดยรัฐ ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาทางการศึกษา ปัญหาผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่น โดยเป้าหมายของความรุนแรงที่เกิดขึ้นจะมีลักษณะที่เป็นปรากฏการณ์ต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการลอบเผาโรงเรียน การดักจู่ตัวชาวบ้านที่ถูกสงสัยว่าอาจจะกลุ่มแกนนำหรือแนวร่วมจากเจ้าหน้าที่รัฐ จนกระทั่งเกิดเหตุการณ์บานปลายและนำไปสู่ความหวาดระแวง ความหวาดกลัวอย่างลึกซึ้งของประชาชนในชุมชน และความไม่เชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรมของเจ้าหน้าที่รัฐทั้งในและนอกพื้นที่ จนทำให้พื้นที่หลายแห่งกลายเป็นเขตไร้อำนาจรัฐที่การข่าวลือแพร่หลาย โดยที่เจ้าหน้าที่ก็ไม่สามารถเข้าไปปฏิบัติหน้าที่ได้ (dysfunction state)

นิมุ มะกาเจ (2549:1) กล่าวว่า ความกลัว ความหวาดระแวง กระบวนการสร้างข่าว คำบอกเล่าร้ายลือ เห็นชัดในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ตั้งแต่เกิดเหตุการณ์โจรบินจาเมื่อปี 2546 ซึ่งในการทำงานของเจ้าหน้าที่รัฐได้มีการปรับรูปแบบต่างๆ จนทำให้ชาวบ้านกลัวเจ้าหน้าที่รัฐ และนำไปสู่ความหวาดระแวงแม้กระทั่งกลุ่มพี่น้องเครือญาติ กลัวว่าจะเป็นสายข่าว รวมทั้งความไม่ไว้วางใจคนจากคนพื้นที่อื่นและภูมิภาคอื่นที่เข้ามาอยู่มาทำงานในพื้นที่ ความไม่เข้าใจเรื่องจริงหรือเลือกที่จะพูดความจริงเพียงครั้งเดียว โดยกระบวนการที่ทำให้ข่าวลือแพร่กระจายไปอย่างรวดเร็วในเขตพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ไม่ได้เกิดจากความไม่ไว้วางใจคนต่างถิ่นอย่างเดียว แต่ปัญหาทางการสื่อสารระหว่างชาวบ้านซึ่งในภาษามลายูเป็นหลัก อีกทั้งนโยบายบางอย่างที่ผลักดันให้ชาวบ้านออกห่างจากเจ้าหน้าที่รัฐยังทำให้ชาวบ้านต้องตกเป็นเหยื่อของผู้ที่สร้างข่าวลือโดยเสียดังกล่าว

"เมื่อชุมชนไม่มีความเชื่อถือต่อฝ่ายรัฐ อีกทั้งปัญหาการใช้อำนาจต่างๆเช่น กฎอัยการศึก พรก.ฉุกเฉิน ยิ่งกดให้ชาวบ้านไม่กล้าพูดมากขึ้น โดยเฉพาะเมื่อมีข่าวลือเรื่องบัญชีดำ ยิ่งทำให้ทุกคนกลัว"(2549:1)

สำหรับเหตุการณ์ร้ายแรงที่เกิดขึ้นจากผลของการปล่อยหรือสร้างข่าวลือในชุมชนมุสลิม นับแต่เกิดปัญหาความไม่สงบในพื้นที่ชายแดนภาคใต้ นั้น อาจกล่าวได้ว่าเกิดขึ้นตั้งแต่ปี 2536 จากเหตุการณ์เผาโรงเรียนซึ่งครั้งนั้นมีการระบุว่า มีนักการเมืองอยู่เบื้องหลังโดยหวังผลเพียงเพื่อต้องการต่อรองผลประโยชน์กับรัฐบาลแล้วเรื่องก็เงียบหายไปในปีที่สุด จนกระทั่งอีก 10 ปีให้หลัง วัฒนธรรมการแพร่กระจายข่าวลือเพื่อสร้างความสับสนในพื้นที่ก็ยิ่งขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงต้นเดือนเมษายน 2546 ซึ่งเป็นช่วงที่เกิดข่าวลือเรื่องโจรนินจาแพร่สะพัดในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยมีการลือปากต่อปากว่า โจรนินจามักจะออกอาละวาดลักขโมยสิ่งของและจุดคร่าหญิงสาวไปขึ้นใจ แม้ข้อความที่ร่ำลือกันในครั้งนั้นไม่ปรากฏหลักฐานว่าเกิดขึ้นครั้งแรกที่ใด

แต่มีหลักฐานรายงานข่าวลือเรื่องแก๊งโจรนินจาออกอาละวาดครั้งแรกเมื่อวันที่ 17 เมษายน 2546 เมื่อ พล.ต.ต.วีระยุทธ สิทธิมาลก ผบก.ภ.จ.ยะลา (2546:13) ได้ทำหนังสือแจ้งไปยังสำนักงานประชาสัมพันธ์ จ.ยะลา นักจัดรายการสถานีวิทยุและสื่อมวลชนแขนงต่างๆแจ้งว่า ปัจจุบันมีข่าวลือเกิดขึ้นในพื้นที่ จ.ยะลาว่า มีแก๊งโจรกรรมทรัพย์สินตามบ้านเรือนประชาชนโดยใช้รถปิคอัพเข้าโจรกรรมทรัพย์สินตามอำเภอรอบนอกในชนบท โดย จ.ปัตตานี ชาวบ้านสามารถจับกุมคนร้ายได้ ส่วนพื้นที่ จ.ยะลามีข่าวลือว่าที่ ต.ปะแต อ.ยะหา และที่ กิ่ง อ.กรงปินัง จ.ยะลา ชาวบ้านก็สามารถจับกุมคนร้ายที่มีพฤติกรรมเป็นแก๊งใช้ชื่อว่า "แก๊งนินจา" ในหนังสือยังระบุอีกว่า ทางกองบังคับการตำรวจภูธร จ.ยะลาได้ตรวจสอบข่าวสารดังกล่าวปรากฏข้อเท็จจริงดังนี้ ข่าวลือดังกล่าวมาจากพื้นที่ จ.ปัตตานี เมื่อวันที่ 17 เมษายน 2546 และได้ตรวจสอบข้อเท็จจริงไปยังกองบังคับการตำรวจปัตตานีแล้วยืนยันว่า มีข่าวลือจริง แต่ไม่มีเหตุการณ์ดังกล่าว แต่ผลจากข่าวลือทำให้ ชาวบ้านที่ อ.ยะรัง รุมทำร้ายชายแปลกหน้าที่เข้าใจว่าเป็นร้าย และขณะนั้นถูกควบคุมตัวอยู่ที่สภ.อ.ยะรัง ปรากฏว่าชายคนดังกล่าวมีอาชีพรับจ้างดูดส้วม ส่วนการจับตัวคนร้ายที่กิ่ง อ.กรงปินัง คนร้ายที่ชาวบ้านจับได้พบว่าเป็นคนวิกลจริต

ขณะที่บทความเรื่อง "ขบวนการข่าวลือ ยุทธวิธีดิสเครดิตจนท.รัฐ" ซึ่งถูกเผยแพร่ผ่านเว็บไซต์

<http://www.tjanews.org> ของศูนย์ข่าวอิศรา สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย เมื่อวันที่ 30 กันยายน 2548 ได้มีการกล่าวถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นจากความโกรธและความหวาดระแวงของชาวบ้านที่มีต่อเจ้าหน้าที่รัฐ หลังเกิดเหตุการณ์ยิงถล่มร้านน้ำชากลางหมู่บ้านตันหยงลิมอ อ.ระแงะ จ.นราธิวาส เมื่อช่วงค่ำวันที่ 20 กันยายนที่ผ่านมา จนทำให้คนในหมู่บ้านเสียชีวิต 2 คน

บาดเจ็บอีก 4 คน โดยขณะนั้นชาวบ้านเชื่อว่าเหตุร้ายที่เกิดขึ้นนั้นเป็นการกระทำของฝ่ายเจ้าหน้าที่ และในที่สุดได้เกิดเหตุลูกกลมรุนแรงกว่าที่ใครจะเคยคาดคิดเอาไว้ เมื่อกลุ่มชาวบ้านกักตัวทหารนาวิกโยธิน 2 นายเอาไว้ นานร่วม 20 ชั่วโมง และจบลงด้วยการที่ทหารทั้งสองนายถูกกลุ่มบุคคลกลุ่มหนึ่งรุมทำร้ายจนเสียชีวิต

โดยปฐมเหตุแห่งโศกนาฏกรรมที่เกิดขึ้น มาจากความเชื่อของชาวบ้านว่า ความสูญเสียของพวกเขา นั้นเกิดจากน้ำมือของเจ้าหน้าที่รัฐ ซึ่งไม่เฉพาะเหตุการณ์ซึ่งเกิดขึ้นที่ต้นหยงลิมอ เท่านั้น แต่เหตุการณ์ความไม่สงบอื่นๆที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะเหตุลอบยิง ลอบฆ่าประชาชนผู้บริสุทธิ์ ชาวบ้านมีแนวโน้มอย่างมากที่จะเชื่อว่าเป็นการกระทำของเจ้าหน้าที่รัฐ

ก่อนหน้าี่สองสัปดาห์ก่อนจะเกิดวิกฤตการณ์ที่ต้นหยงลิมอ ไต่ะอิหม่ามแห่งบ้านละหาน ต.ปะลูลู อ.สุโขงปาดิ จ.นราธิวาส ได้ถูกกลุ่มคนร้ายลอบยิงจนเสียชีวิต คำสั่งเสียสุดท้ายก่อนที่อิหม่ามสะตอปา ยูไซ๊ะ จะสิ้นลมก็คือ ขอให้เจ้าหน้าที่รัฐเข้ามาดูศพของเขา เพราะปักใจเชื่อมั่นว่าความตายของเขานั้น เป็นฝีมือของเจ้าหน้าที่รัฐ

ข้อกังขาและสงสัยของชาวบ้าน ประกอบกับการคลี่คลายคดีที่เป็นไปอย่างล่าช้า และเมื่อไม่มีคำตอบที่กระจ่างชัด ขณะเดียวกันเหตุลอบยิง ลอบฆ่าก็เกิดขึ้นซ้ำแล้ว ซ้ำเล่าอยู่ทุกวัน กระบวนการข่าวสื่อจึงเกิดขึ้น และนั่นทำให้ภาพลักษณ์ของเจ้าหน้าที่รัฐในสายตาชาวบ้านติดลบหนักขึ้นไปอีก เนื่องจากพอสงสัยมากๆ แล้วก็มีการพูดต่อๆ กันไปว่าเจ้าหน้าที่รัฐเป็นคนทำ ความกลัว ความเกลียดและโกรธเจ้าหน้าที่รัฐก็ขยายไปด้วย

พ.ท.ชาญชัย เอมอ่อน ผบ.พัน ร.312 รับผิดชอบพื้นที่อำเภอจะนะะ จังหวัดนราธิวาส ยืนยันว่าก่อนเกิดเหตุในพื้นที่ใดก็ตามจะมีแนวร่วมก่อความไม่สงบมาปล่อยข่าวว่า การก่อเหตุที่ผ่านมีเจ้าหน้าที่รัฐเป็นคนทำ จากนั้นก็จะมีการก่อเหตุร้ายขึ้นมาในพื้นที่นั้น แล้วมีคนมาปล่อยข่าวว่าเจ้าหน้าที่รับเป็นคนก่อเหตุ ส่วนกระบวนการปล่อยข่าวหรือสร้างเรื่องราวในแง่ลบเหล่านี้ จะมีการปล่อยข่าวตามหมู่บ้านหรือตามร้านน้ำชา เป็นลักษณะการทำงานอย่างหนึ่งของแนวร่วมก่อความไม่สงบ เรียกว่าเป็นฝ่ายประชาสัมพันธ์ จะไปพูดต่อๆ กัน ชาวบ้านบางคนก็เชื่อ เพราะชาวบ้านเองก็ไม่ค่อยเข้าถึงสื่อมากนัก

"ต้องยอมรับว่า การประชาสัมพันธ์ของเขาเข้าถึงชาวบ้านมากกว่า เพราะเขาก็อยู่ในหมู่บ้านเดียวกัน บางครั้งก็อยู่กับนอนด้วยกันกับชาวบ้าน แต่คนที่ไปพูดในร้านน้ำชา เราจะไปเอาผิดเขาก็ไม่ได้ เพราะมันใช้เป็นหลักฐานไม่พอ ก็มีชาวบ้านมาบอกผมเหมือนกันว่า คนนั้นคนนี้เป็นคนพูดอย่างนั้นอย่างนี้ แต่มันก็ไม่พอที่จะไปเอาผิดเขาได้ นอกจากถ้าเป็นการปลุกระดม หรือยุยง

ชาวบ้านอันนี้ผิดแน่นอน บางครั้งชาวบ้านก็ไม่เชื่อว่าเจ้าหน้าที่รัฐเป็นคนทำ แต่เขาก็ไม่มาบอก เพราะถูกบังคับไม่ให้บอก ชาวบ้านเขาก็ต้องป้องกันตัวเองด้วย”

นายทหารระดับผู้บังคับการหน่วยเฉพาะกิจ ผู้หนึ่ง สรุปว่า การปฏิบัติการปล่อยข่าวว่า เจ้าหน้าที่รัฐเป็นคนก่อเหตุ นั้น เป็นกระบวนการเดียวกันกับการข่มขู่ประชาชนอย่างที่ผ่านมา เริ่มจากการข่มขู่จะทำร้ายคนที่ทำงานเงินเดือน 4,500 บาท ตามโครงการจ้างงานของกองอำนวยการเสริมสร้างสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้(กอ.สสส.จชต.) ต่อมาก็ขู่ฆ่ากำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เจ้าหน้าที่ก็เฝ้าระมัดระวังอยู่ จากนั้นก็เปลี่ยนมาเป็นขู่ชาวบ้านไม่ให้ทำงานในวันศุกร์ พอเห็นว่าเริ่มไม่ได้ผลก็มาปล่อยข่าวว่าเจ้าหน้าที่รัฐเป็นผู้ก่อเหตุร้าย ขณะเดียวกันลักษณะการก่อเหตุเหมือนจริงใจจะให้ชาวบ้านเข้าใจว่าเจ้าหน้าที่รัฐเป็นคนทำจริงๆ เช่น กรณียิงโต๊ะอิหม่ามที่อำเภอสุโงหงปาดิ จังหวัดนราธิวาส ตอนเดินลงมาจากมัสยิดเมื่อไม่นานมานี้ คนยิงจะแต่งชุดเหมือนชุดฝึกของทหาร ยิ่งเสร็จก็เดินออกมาอย่างใจเย็น เพื่อต้องการให้ชาวบ้านเห็น แล้วเข้าใจว่าเจ้าหน้าที่รัฐเป็นคนทำ หรือการทิ้งหลักฐานให้เข้าใจว่าเจ้าหน้าที่รัฐก่อเหตุก็เหมือนกัน หากโดยสามัญสำนึกแล้ว ถ้าเจ้าหน้าที่รัฐจะทำแล้วทำไมต้องแสดงตัวให้เห็นว่าเป็นเจ้าหน้าที่รัฐด้วย เพราะฉะนั้นเป็นไปได้ที่เจ้าหน้าที่รัฐจะทำอย่างนั้น

ดังที่กล่าวแล้วข้างต้น สรุปได้ว่า ความรู้สึกที่ชาวไทยมุสลิมในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีสิทธิต่อกว่าคนอื่น ๆ การไม่ได้รับความยุติธรรมจากการปฏิบัติทางสังคมหรือเจ้าหน้าที่รัฐ ย้ำให้เห็นว่าเป็นปัญหาของความเป็นกลุ่มที่ไร้อำนาจดังนั้นการรวมตัวประท้วงเพื่อต่อรองจึงถูกใช้เป็นเครื่องมือหนึ่งในการบีบบังคับให้กลุ่มเป้าหมายของการใช้อิทธิพลเพื่อให้รัฐหรือฝ่ายปกครองให้ยอมรับ อย่างไรก็ตาม เนื่องจากในพื้นที่เองยังมีความหวาดระแวง การไม่เชื่อถือศรัทธา ไม่เชื่อมั่นในกระบวนการของอำนาจรัฐและตัวแทนเจ้าหน้าที่รัฐ ประกอบกับการมีกลุ่มแนวร่วมเข้ามายุยงปลุกปั่นเพื่อสร้างสถานการณ์เสมือนหนึ่งการทำสงครามจิตวิทยาในรูปแบบต่างๆ โดยเฉพาะการใช้สร้างข่าวลือ ยุยงให้เกิดความเกลียดชัง การต่อต้านชาวบ้านที่นับถือศาสนาต่างกันให้รุนแรงเพิ่มขึ้น ดังนั้นเมื่อมีการรวมตัวกันของฝูงชนจำนวนมากเพื่อประท้วงหรือเคลื่อนไหวกว้างขวางเมืองอะไรก็ตาม จะทำให้เกิดภาวะการณ์แพร่ระบาดทางอารมณ์และจิตใจจะถูกชักจูงได้ง่าย นอกจากนี้หากมีการใช้ปฏิบัติการข่าวสารด้วยการปล่อยหรือเผยแพร่ข่าวลือในทางที่ไม่ดีผสมโรงเข้าไปประกอบด้วยแล้ว ฝูงชนที่รวมตัวกันอยู่ ณ ที่นั้น อาจกระทำพฤติกรรมรุนแรงในหลายรูปแบบเกิดขึ้นได้